

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования и науки Чеченской Республики

МУ "Отдел образования Шалинского муниципального района"

МБОУ «ООШ п. Чири-Юрт»

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Чеченский язык»

для обучающихся 5-9классов

п.Чири-Юрт 2023 год

ДОВЗИЙТАРАН КЕХАТ

Программа хЮттийна нохчийн меттан хьехархочунна ишколан дешаран хИнцалерчу тенденцешна а, Iаморан жигарчу методикашна а тIехъажийна йолу дешаран предметан белхан программа хЮттош, методически гЮ-накъосталла даран Iалашонца.

Герггарчу белхан программо хьехархочун таро хуьлуьйтур йу:

1) нохчийн мотт хьехаран процессехь коьртачу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартехь билгалдаьхначу Iаморан личностни, метапредметни, предметни жамIашка кхачош долу хИнцалера некъаш кхочушдан; (кхин дIа – ФПДС КИД);

2) билггал йолчу классан башхаллаш тидаме а оьцуш, билгалдина дакъа/тема Iаморна дешаран хенан магийнчу герггарчу дIасайекъарх, ткъа иштта дакъойн/темийн Iаморан коьчал карайерзорхъама йалийнчу дешаран гIуллакхдаран коьртачу кепех пайда а оьцуш, рузманан-тематикин планировани кечйан.

Личностни а, метапредметни а жамIаш далийна, коьртачу йукъардешаран ишколехь нохчийн мотт хьехаран башхаллаш тидаме а оьцуш.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмето билгалдо предметашна йукъара уьйраш гуманитарни циклан кхечу дешаран предметашца кхочушйар.

«НЕНАН МОТТ (НОХЧИЙН)» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН ЙУКЪАРА ХАРАК- ТЕРИСТИКА

Нохчийн мотт – нохчийн халкъан ненан мотт, Нохчийн Республикин пачхьалкхан мотт.

Нохчийн мотт хааро а, цуьнан тайп-тайпана кепаш, функционални тайпанаш карадерзоро а, цуьнан стилистически башхаллех, суртхЮтторан таронех кхетаро а, нохчийн маттах тайп-тайпанчу тIекаренан хьелашкахь нийса а, эвсараллица а пайдаэца хааро а билгалдоккху адаман кхиаме хилар.

Нохчийн матто, шен тIекаренан а, оила йовзийтаран а коьрта функцеш кхочушйеш, адамашна йукъахь уьйр латтайо, адаман кхетам а, дог-ойла а кхолларехь дакъалоцу; нохчийн мотт нохчийн халкъан хаамаш, оьздангаллин ламасташ, истори ларйаран а, йовзийтаран а коьрта гIирс бу.

Ишколехь нохчийн мотт Iамор тIехъажийна ду дешархочун оьздангаллин а, коммуникативни а культура кхачаме йалорна а, цуьнан интеллектан а, кхоллараллин а говзалла, оилайар, изс, суртхЮттор, ша кхочушден дешаран гIуллакх кхиорна а.

Нохчийн мотт Iаморан чулацам иштта тIехъажийна бу функционални говзалла, адаман йешаран, текстех кхетаран, тайп-тайпанчу барамийн текстийн хаамах пайдаэцаран, цуьнан мах хадоран, цунах оилайаран, шен Iалашонашка кхачаран, шен хаарш а, таронаш а шорйаран, йукъараллин дахарехь дакъалацаран интегративни хаар санна, кхиорна. Къамелан а, текстан а гIуллакх нохчийн меттан ишколан курсан къепе кхолларехь коьртаниг ду.

Цаьрца догIуш долу хаарш а, карадерзарш а далийна Iаморан метапредметни, предметни жамIийн ларамехь, Iаморан чулацамехь (дакъош: «Мотт а, къамел а», «Текст», «Меттан функционални тайпанаш»).

Дешаран предметан чулацам кхочушбан таро йу классал араьхарчу гIуллакхдарехь: экскурсеш, тематикин меропрятеш, конкурсаш, и. д.кх.

«НЕНАН МОТТ (НОХЧИЙН)» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТ IАМОРАН IАЛАШО- НАШ

Коьртачу йукъарчу дешаран программашца нохчийн мотт Iаморан Iалашонаш йу:
патриотизмах кхетар а, иза гучуйаккхар а, нохчийн мотт Нохчийн Республикин шолгIа пачхьалкхан мотт санна, нохчийн халкъан къоман мотт санна ларар; маттаца нохчийн халкъан син хьал лардаран, довзийтаран кепе а, тIекаренан гIирсе а санна кхетаме йукъаметтиг хилар; нохчийн культуре ларам гучубаккхар;

нохчийн мотт адаман кхиаран гIирс, йукъараллин уьйр кхолларан гIирс санна караберзор;

нохчийн маттах, цуьнан дIахIоттамах, функцех, нохчийн меттан стилистически гIирсех хаарш карадерзор; литературин меттан норманаш а, къамелан оздангалла а практикехь карайерзор; жигара пайдаоьцучу а, нуьцкъаллин а дешнийн хьал тодар а, шен къамелехь тайп-тайпанчу грамматически гIирсех пайдаэцар а; орфографически а, пунктуационни а говзалла кхачаме йалор, шен къамел кхачаме далоран лаам кхиор;

къамелан гIуллакх, адамашна йукъарчу куьцан а, куьцан доцучу а тIекаренан хьелашкахь гонахарчу нахаца эвсара йукъаметтигаш латтош долу коммуникативни карадерзарш кхачаме далор; нохчийн мотт тайп-тайпана хаамаш бовзаран гIирс санна караберзор; ойланан гIуллакх кхачаме далор, нохчийн мотт Iаморехь дустаран, анализан, синтезан, жамIдаран, тайпанашка дIасадекъаран, билгала йолу бакъонаш дIахIитторан, универсальни интеллектан карадерзарш кхиор;

функционални говзалла кхиор: хаамийн лехам кхочушбаран, оьшу хаам схьакъасторан а, хийцаран а, тайп-тайпанчу барамехь йолчу текстийн чулацам тидаран, царех кхетаран, пайдаэцаран хаарш; текстан хааман-маьIнин йухакечдаран стратеги а, говзалла а, некъаш а карадерзор; текстах, цуьнан гIуллакхах, йукъарчу маьIнех, маьIнин дIахIоттамах, авторан коммуникативни Iалашонах, меттан гIирсийн гIуллакхах кхетаран кепаш карайерзор.

ДЕШАРАН ПЛАНЕХЬ «НЕНАН МОТТ (НОХЧИЙН)» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН МЕТТИГ

Коьртачу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартаца догIуш, «Ненан мотт (нохчийн)» дешаран предмет йукъайоьду «Ненан мотт а, литература а» предметни областана, Iамо декхарийлахь долу предмет а йу.

Дешаран хьесапца нохчийн мотт Iаморна билгалдаькхина 507 сахьт:
5 классехь – 102 сахьт (кIиранахь – 3 сахьт), 6 классехь – 102 сахьт (кIиранахь – 3 сахьт), 7 классехь – 102 сахьт (кIиранахь – 3 сахьт), 8 классехь – 102 сахьт (кIиранахь – 3 сахьт), 9 классехь – 99 сахьт (кIиранахь – 3 сахьт).

«НЕНАН МОТТ (НОХЧИЙН)» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН ЧУЛАЦАМ

5 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара хаамаш

Нохчийн меттан хьал а, исбаьхьалла а (шуйра дешан хIоттам, дукха маьIнаш долу дешнаш, дешан тIедеанчу маьIнийн кхиаме система, синонимаш а, антонимаш а, кицанаш а, аларш а).

Нохчийн меттан дошкхолладаларан хьелаш (йуьхьанцарчу ишколехь Iамийнчун барамехь). Лингвистикин коьрта дакъош (фонетика, орфоэпи, графика, орфографи, лексикологи, дошкхолладалар, морфологи, синтаксис, пунктуаци). Мотт билгалонан си-

стема санна. Мотт адамийн тӀекаренан гӀирс санна. Меттан а, къамелан а коьрта дакъош: аз, морфема, дош, дешнийн цхьаьнакхетар, предложени.

Мотт а, къамел а

Мотт а, къамел а. Барта а, йозанан а къамел, монолог а, диалог а, полилог.

Къамелан гӀуллакхан тайпанаш (къамел дар, ладогӀар, йешар, йаздар), церан башхаллаш.

Дахарехь биначу тидамийн буха тӀехь а, Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, Илманан-кхетаме литература йешаран буха тӀехь а барта монологан аларш кхоллар.

Йешна йа ладогӀна текст, цу йукьахь дуьйцуш волчун йуьхь хуьйцуш а, барта схьаййцар.

Лингвистически теманашна а (Ӏамийнчун барамехь), дахарехь биначу тидамийн буха тӀехь йолчу теманашна а диалогехь дакъалацар.

Маршалла хаттаран, Юдикайаран, дехаран, баркаллин къамелан кепаш.

Дахарехь а, книгаш йешарехь а зеделлачунна, чулацаман суьртана тӀе а тевжаш, тайп-тайпана сочиненеш йазйар (цу йукьахь сочиненеш-миниатюраш а).

ЛадогӀаран тайпанаш: харжаман, довзийтаран, дуьхенгара.

Йешаран тайпанаш: Ӏаморан, довзийтаран, хьажаран, лехаман.

Барамехь 140 дашал кӀезиг йоцчу ладогӀначу а, йешначу а къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьӀнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаьхьаллин текстийн чулацамах кхетар.

Текстан тема а, коьрта ойла а билгалйаккхар, текстан чулацамца догӀуш, хаттарш а, царна жобпаш а хӀиттор.

Йозанан кепехь йуьхьанцарчу текстан чулацам ма-барра а, бацбина а бовзийтар.

Ӏалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хьаьжжина алар кхоллархьама, меттан гӀирсаш къастор.

Йозанехь вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларйар.

Тайп-тайпанчу лексически дошамех пайдаэцар.

Текст

Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а. Текстан тема а, коьрта ойла а. Текстан микротема. Коьрта маьӀна чулоцу дешнаш.

Къамелан функционални-маьӀнин тайпанаш: суртхӀоттор, дийцар, ойлайар; церан башхаллаш.

Текстан композиционни дӀахӀоттам. Абзац текст композиционни-маьӀнин дакъошка йекъаран гӀирс санна.

Текстан дакъош а, предложенеш а вовшахтосу гӀирсаш: дешан кепаш, цхьанаораман (гергара) дешнаш, синонимаш, антонимаш, йаххьийн цӀерметдешнаш, дешан йухаалар.

Дийцар къамелан тайпа санна. Дийцар.

Текстан маьӀнин анализ: цуьнан композиционни башхаллийн, микро-темийн, абзацийн, текстехь предложенеш вовшахтосучу гӀирсийн а, кепийн а; меттан суртхӀотторан гӀирсех пайдаэцар (Ӏамийнчун барамехь).

Йешначу йа ладогӀначу текстан чулацам ма-барра а, хоржуш а, бацбина а схьабийцар. Дийцархочун йуьхь а хуьйцуш, текстан чулацам схьабийцар.

Текстан хаамаш хийцар: текстан цхьалхе а, чолхе а план.

Меттан функционални тайпанаш

Меттан функционални тайпанех лаьцна йукъара кхетам (буьйцучу маттах, функционални стилех, исбаьхьаллин литературун маттах).

МЕТТАН СИСТЕМА

Фонетика. Графика. Орфоэпи

Фонетика а, графика а лингвистикин дакъа санна.

Аз меттан дакъа санна. Озан маьІна къасторан гІуллакх. Нохчийн меттан мукъачу аьзнийн къепе.

Нохчийн меттан мукъазчу аьзнийн къепе.

Элпийн а, аьзнийн а дазар. Нохчийн алфавитан хІоттам.

Мукъа аьзнаш: деха а, доца а.

Мукъаза аьзнаш: къора а, зевне а.

Сонорни мукъаза аьзнаш.

Къамел дарехь аьзнийн хийцадалар. Фонетически транскрипцин элементаш.

Нохчийн маттахь дешдакъа. Дешдакъа дешан дакъа санна. Тохар.

Дош фонетически къастор.

Орфоэпи лингвистикин дакъа санна.

Интонаци (йиш), цуьнан функцеш. Интонацин коьрта элементаш.

Орфографи

Орфографи лингвистикин дакъа санна.

Й элпан нийсайаздар.

Къасторан **ь, ъ** хьаьркийн нийсайаздар.

Лексикологи

Лексикологи лингвистикин дакъа санна.

Дош – меттан коьрта дакъа. Цъа маьІна долу а, дукха маьІнаш долу а дешнаш; дешан нийса а, тІедеана а маьІна.

Синонимаш. Антонимаш. Омонимаш.

Лексически дошамийн тайпанаш а (маьІнин дошам, синонимийн, антонимийн, омонимийн дошамаш), ненан меттан дешнийн хьал карадерзоре хь цара ден гІуллакх а.

ЦІена нохчийн а, тІеэцна а дешнаш.

Фразеологи

Фразеологизмаш, церан маьІна, царах пайдаэцар.

Фразеологически эквиваленташ оьрсийн маттахь.

Фразеологически дошамаш.

Дешан хІоттам а, дошкхолладалар а

Морфема меттан уггар жима маьІне дакъа санна.

Морфемийн тайпанаш.

Дешан лард а, чаккхе а. Орам, дешхьалхе, суффикс.

Цъханаораман (гергара) дешнаш.

Дошкхолладалар а, дошхийцадалар а.

Нохчийн маттахь дешнаш кхолладаларан коьрта кепаш. Дешнаш кхолладаларехь а, хийцадаларехь а морфемашкахь мукъачу а, мукъазчу а аьзнийн хийцадалар.

Дешнаш кхолладаларан морфемни кеп (дешхьалхенан гІоьнца, суффиксан гІоьнца, дешхьалхенан а, суффиксан а гІоьнца). Лардаш вовшахкхетарца дешнаш кхолладалар. Чолхе дешнаш. Чолхе-дацдина дешнаш.

Дешан морфемни анализ.

Морфологи. Къамелан оздангалла. Орфографи

Морфологи лингвистикин дакъа санна.

Коърта къамелан дакъош. Къамелан дакъойн семантически, морфологически, синтаксически башхаллаш.

Коърта къамелан дакъош, церам грамматически маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксически гІуллакх.

Цердош

Цердош къамелан дакъа санна. Цердешан йукъара грамматически маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш. Къамелехь цердешан гІуллакх.

Долахь а, йукъара а цердешнаш. Цердешнийн грамматически классаш. Цердешнийн терахь. Цхьаллин йа дукхаллин терахьан кеп бен йоцу цердешнаш.

Цердешнийн легарш. Диъ легар. Дожарийн маъІна.

Цердешнийн дожарийн чаккхенаш нийсайазйар.

Цердешнаш кхолладаларан некъаш.

Цердешнаш морфологически къастор.

Долахь цердешнийн нийсайаздар.

Цердешнашца *ца* нийсайаздар.

Оърсийн маттара тІеэцначу цхьадолчу цердешнийн нийсайаздар.

Синтаксис. Къамелан оздангалла. Пунктуац

Синтаксис лингвистикин дакъа санна.

Дешнийн цхьаьнакхетар а, предложени а нохчийн меттан синтаксисан дакъош санна. Коъртачу дешан морфологически билгалонашка хьаьжжина, дешнийн цхьаьнакхетаран коърта тайпанаш (цІеран а, хандешан а).

Предложени а, цуьнан билгалонаш а. Предложенийн тайпанаш, аларан Іалашоне а, эмоцин билгалоне а хьаьжжина.

Дийцаран, хаттаран, тІедожоран; айдаран а, айдаран йоцчу а предложенийн маъІнин а, интонацин а башхаллаш.

Предложенин коърта меженаш (грамматически лард).

Подлежащи а, сказуеми а предложенин коърта меженаш санна.

Сказуемин подлежащица барт хилар.

Грамматически лардийн масалле хьаьжжина, предложенийн тайпанаш: цхьалхе, чолхе.

Йаьржина а, йаржаза а предложенеш. Предложенин коъртаза меженаш: къастам, кхачам, латтам. Къастам а, и гайтаран тайпаналлин гІирсаш а. Кхачам а (нийса а, лач а), и гайтаран тайпаналлин гІирсаш а. Латтам а, и гайтаран тайпаналлин гІирсаш; маъІне хьаьжжина, латтамийн тайпанаш (хенан, меттиган, даран суьртан, Іалашонан, бахъанин, бараман).

Предложенин цхьанатайпана меженаш, къамелехь цара деш долу гІуллакх. Цхьанатайпанчу меженашца йолчу предложенийн интонацин башхаллаш. Цхьанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш долу предложенеш.

ТІедерзарца йолу предложени, интонацин башхаллаш.

ТІедерзар а, и гайтаран гІирсаш а.

Цхьалхечу предложенин синтаксически анализ.

Ма-дарра къамелаца йолу предложенеш.

Ма-дарра къамелаца йолу предложенеш пунктуационни кечйар.

Диалог.

Йозанехъ диалог пунктуационни кечйар. Пунктуаци лингвистикин дакъа санна.

6 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара хаамаш

Нохчийн мотт – Нохчийн Республикин пачхьалкхан мотт а, нохчийн историн, культурин синъобздангалле кхачоран гIирс а.

Литературин маттах лаьцна кхетам.

Мотт а, къамел а

Монолог-суртхIоттор, монолог-дийцар, монолог-ойлайар; лингвистически темина хаам.

Диалоган тайпанаш: гIуллакх дан дагадаийтар, вовшех дагабовлар.

Текст

Текстан маъIнин анализ: цуьнан композиционни башхаллийн, микротемийн а, абзацийн а, текстехъ предложенеш вовшак-тосучу кепийн а, гIирсийн а; меттан суртхIотторан гIирсех пайдаэцар (Iамийнчун барамехъ).

Текстан хаамаш хийцар. Текстан план (цхьалхе, чолхе; цIеран, хаттаран); текстан коьрта а, коьртаза а хаам; текст схьайий-цар.

СуртхIоттор къамелан тайпа санна.

Адаман куьцан суртхIоттор.

XIусаман суртхIоттор.

Iаламан суртхIоттор.

Меттиган суртхIоттор.

Дарийн суртхIоттор.

Меттан функционални тайпанаш

ГIуллакхан стиль. ДIахьедар. Расписка. Iилманан стиль. Дошаман статья. Iилманан хаам.

МЕТТАН СИСТЕМА

Морфологи. Къамелан оздангалла. Орфографи

Билгалдош

Билгалдош къамелан дакъа санна. Билгалдешан йукъара грамматически маъIна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш. Къамелехъ билгалдешан гIуллакх.

Билгалдашо цIердашца бартбар. Мухаллин а, йукъаметтигаллин а билгалдешнаш. Берта а, бертаза а билгалдешнаш. Лааме а, лаамаза а билгалдешнаш.

Мухаллин билгалдешнийн даржаш. Йуьхьанцара дарж. Дустаран дарж. ТIехдаларан дарж.

Билгалдешнаш терахьашца а, классашца а хийцадалар. Билгалдешнийн легар. Билгалдешнаш кхолладаларан некъаш.

Билгалдешнаш морфологически къастор.

Чолхечу билгалдешнийн нийсайаздар.

Пеэцначу билгалдешнийн нийсайаздар.

Терахьдош

Терахьдош кьамелан дакъа санна. Терахьдешан йукъара грамматически маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш. Кьамелехь терахьдешан гІуллакх.

МаъІне хьаьжжина, терахьдешнийн тайпанаш: масаллин, роГаллин терахьдешнаш.

ХІоттаме хьаьжжина, терахьдешнийн тайпанаш: цхьалхе, чолхе, хІоттаман терахьдешнаш. Берта а, бертаза а терахьдешнаш. Масаллин а, роГаллин а терахьдешнийн легадалар, алар, нийсайаздар. Терахьдешнийн кепаш нийса кхоллайалар.

Гулдаран терахьдешнех нийса пайдаэцар.

Терахьдешнаш морфологически кьастор.

Терахьдешнийн нийсайаздаран норма: терахьдешнаш цхьаьна а, кьаьстина а, дефисца а йаздар, терахьдешнийн дожарийн чаккхенаш нийсайазйар.

Церметдош

Церметдош кьамелан дакъа санна. Церметдешан йукъара грамматически маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш. Кьамелехь церметдешан гІуллакх.

МаъІне а, грамматически билгалонашка а хьаьжжина, церметдешнийн тайпанаш. Церметдешнийн легар.

Цердешнаш, билгалдешнаш санна легалуш долу церметдешнаш. Йаххыйн церметдешнаш церниг а, лач а дожаршкахь. Йаххыйн церметдешнийн (*вай, тхо*) тайп-тайпана маъІна. Церметдашо цердашца бартбар. Хаттаран а, йукьаметтигаллин а церметдешнийн башхалла.

Церметдешнийн нийсайаздар.

Предложенехь церметдешан гІуллакх.

Церметдешнаш морфологически кьастор.

Хандош

Хандош кьамелан дакъа санна. Хандешан йукъара грамматически маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш. Кьамелехь хандешан гІуллакх.

Инфинитив а, цуьнан грамматически билгалонаш а.

Инфинитиван суффиксах: *-а, -о, -ан, -ен, -он*.

Хандешан хенаш. МаъІна а, пайдаэцар а. Карара хан, йахана хан, йоГу хан.

Карарчу хенан хандешнийн чаккхенаш нийсайазйар.

Йахана хан, цуьнан кепаш. Йаханчу хенан кепаш кхоллайалар. Йаханчу хенан хандешнийн чаккхенаш нийсайазйар.

ЙоГу хан, цуьнан кепаш. ЙоГучу хенан кепаш кхоллайалар.

Хандешан цхьаллин а, дукхазаллин а кепаш.

Хандешан терахьашца а, классашца а хийцадалар.

Хандешнаш морфологически кьастор (Іамийнчун барамехь).

7 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара кхетам

Нохчийн мотт кхуьуш болу хилам санна. Кьоман меттан, культурин,

историн уйр.

Мотт а, къамел а

Монолог-суртхЮттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар.

Диалоган тайпанаш: гЮллакх дан дагадаийтар, вовшех дагабовлар, хаамах жоп дехар, хаам бар.

Текст

Текст къамелан произведени санна. Текстан коьрта билгалонаш (жамI дар).

Текстан дIахЮттама. Абзац.

Текстан хаамаш хийцар: текстан план (цхьалхе, чолхе; цIеран, хаттаран, тезисан); текстан коьрта а, коьртаза а хаам.

Текстехь предложенеш вовшахтосу гIирсаш а, кепаш а (жамI дар).

Текстехь меттан суртхЮтторан гIирсаш.

Ойлайар къамелан функциональни-маЪIнин тайпа санна.

Текстан-ойлайаран дIахЮттаман башхаллаш.

Текстан маЪIнин анализ: цуьнан композиционни башхаллийн, микро-темийн а, абзацийн а, текстехь предложенеш вовшахтосучу кепийн а, гIирсийн а; меттан суртхЮтторан гIирсех пайдаэцар (Iамийнчун барамехь).

Меттан функциональни тайпанаш

Меттан функциональни тайпанех лаьцна кхетам: буйцу мотт, функциональни стилаш (Илманан, публицистикин, гЮллакхан), исбаьхьаллин литературин мотт.

Публицистикин стиль. Пайдаэцаран гуо, функцеш, меттан башхаллаш.

Публицистикин стилан жанраш (репортаж, йоза, интервью).

Публицистикин стилехь йолчу тексташкахь меттан суртхЮтторан гIирсех пайдаэцар.

ГЮллакхан стиль. Пайдаэцаран гуо, функцеш, меттан башхаллаш.

МЕТТАН СИСТЕМА

Морфологи. Къамелан оздангалла

Морфологи меттан Iилманан дакъа санна (жамI дар).

Хандош

Хандешан 1-ра а, 2-гIа а спряженеш. Дешан орамехь мукъа аьзнаш хийцадалар.

Кхечуьнга довлу а, ца довлу а хандешнаш.

Хандешан билгала, бехкаман, лааран, тIедожоран саттамаш. Хандешан хаттаран а, латтаман а кепаш.

Хандешнашца дацаран дакъалгаш (*ца, ма*) нийсайаздар.

Хандош морфологически къастор.

Причасти

Причасти хандешан кеп санна. Причастехь хандешан а, билгалдешан а билгалонаш. Предложенехь причастин синтаксически гЮллакх.

Причастин хенаш. Лааме а, лаамаза а причастеш.

Причастин легар.

Причастин карчам.

Причасти морфологически къастор.

Причастийн дожарийн чаккхенаш нийсайазйар.

Причастешца суффиксаш нийсайазйар. Причастеш кхоллайалар.

Цхъайолу причастеш цӀердешнашка а, билгалдешнашка а йерзар.

Причастешца **ца** цхъаьна а, къаьстина а йаздар.

Причастин карчамца йолчу предложенешкахь сацаран хъаьркаш.

Деепричасти

Деепричасти хандешан кеп санна. Деепричастехь хандешан а, куцдешан а билгалонаш. Предложенехь деепричастин синтаксически гӀуллакх.

Деепричастин хенаш.

Деепричастин карчам. Деепричастица а, деепричастин карчамца а йолчу предложенешкахь сацаран хъаьркаш.

Деепричастешца дацаран дакъалг **ца** нийсайаздар.

Масдар

Масдаран коьрта грамматически билгалонаш а, предложенехь цуьнан синтаксически гӀуллакх а.

Масдаран грамматически категореш: терахь, классан гайтам.

Масдаран легар.

Масдаран карчам. Масдаран карчамехь сацаран хъаьркаш.

Масдарца **ца** нийсайаздар.

Куцдош

Куцдашах кхетам. Куцдешнийн йукъара грамматически маьӀна.

Куцдешнийн тайпанаш. Куцдешнийн дустаран даржаш.

Куцдешнийн кхолладалар.

Куцдешан синтаксически гӀуллакх.

Куцдош морфологически къастор.

Куцдешнийн нийсайаздар: цхъаьна, къаьстина, дефисца йаздар.

ГӀуллакхан къамелан дакъош

ГӀуллакхан къамелан дакъойх йукъара кхетам. Коьрта къамелан дакъош гӀуллакхан къамелан дакъойх къастор.

ДештӀаьхье

ДештӀаьхье гӀуллакхан къамелан дакъа санна.

ДештӀаьхье, цуьнан маьӀна, морфологически билгалонаш, синтаксически гӀуллакх.

ДештӀаьхьенийн тайпанаш.

Кхечу къамелан дакъойх кхоллайелла дештӀаьхьенаш.

Церан нийсайазйар.

Хуттург

Хуттург гӀуллакхан къамелан дакъа санна. Хуттург предложенин цхъанатайпана меженаш а, чолхечу предложенин дакъош а вовшахтосу гӀирс санна.

Хуттургийн тайпанаш, шайн хӀоттаме хъаьжжина: цхъалхе, чолхе, хӀоттаман. ХӀоттаман хуттургийн нийсайазйар.

Хуттургийн тайпанаш, шайн маьӀне хъаьжжина: цхъаьнакхетаран а, карара а.

Текстехь хуттургийн маьӀна. Къамелехь хуттургех, церан маьӀне хъаьжжина, пайдаэцар. Хуттургех предложенеш а, текстан дакъош а вовшахтосучу гӀирсех санна пайдаэцар.

Предложенин цхъанатайпана меженаш а, чолхечу предложенийн дакъош а вовшахтосучу хуттургашца (*а, йа*) йолчу предложенешкахъ сацаран хъъркаш.

Дакъалг

Дакъалг гУллакхан къамелан дакъа санна.

Дакъалгийн тайпанаш, шайн маЪне а, пайдаэцаре а хъаьжжина.

Дакъалгийн нийсайаздар. Тайп-тайпанчу къамелан дакъошца дакъалгаш дефисца а, къаьстина а йаздар.

Айдардош

Айдардашах кхетам. Къамелехъ айдардешан маЪна.

Айдардешан билгалонаш. Айдардешнашца йолчу предложенешкахъ сацаран хъъркаш.

Азтардаран дешнаш.

Айдардешнийн интонацица а, сацаран хъъркашца а къастор.

8 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара кхетам

Нохчийн мотт кавказан кхечу къаьмнийн меттанашна йукъахъ.

Мотт а, къамел а

Монолог-суртхЮттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар; Илманан хаамца къамел дар.

Диалог.

Текст

Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а.

Къамелан функционални-маЪнин тайпанийн башхаллаш (дийцар, суртхЮттор, ойлайар).

Текстан хаамаш хийцар: тайп-тайпанчу хьостанашкара хаам сьхахаржар; лингвистически дошамех пайдаэцар; тезисаш, конспект.

Меттан функционални тайпанаш

ГУллакхан стиль. Пайдаэцаран гуо, функцеш, меттан башхаллаш.

ГУллакхан стилан жанраш (дІахъедар, кхеторан кехат, автобиографи, характеристика).

Илманан стиль. Пайдаэцаран гуо, функцеш, меттан башхаллаш.

Илманан стилан жанраш (реферат, Илманан темина доклад).

Текстехъ меттан тайп-тайпанчу функционални тайпанийн цхъаьнадар, текстехъ предложенеш вовшахтосу гІирсаш.

МЕТТАН СИСТЕМА

Синтаксис. Къамелан оьздангалла. Пунктуац

Синтаксис лингвистикин дакъа санна.

Дешнийн цхъаьнакхетар а, предложени а синтаксисан дакъош санна. Пунктуац. Сацаран хъъркийн функцеш.

Дешнийн цхъаьнакхетар

Дешнийн цхъаьнакхетаран коьрта билгалонаш.

Коьртачу дешан морфологически билгалонашка хъаьжжина, дешнийн

цхъаьнакхетаран тайпанаш: хандешан а, цІеран а.

Дешнийн цхъаьнакхетарехь карарчу уьйран кепаш: бартбар, урхалла, тІетовжар.

Дешнийн цхъаьнакхетарийн синтаксически анализ.

Предложени

Предложени. Предложенин коьрта билгалонаш: маьІнин а, интонацин а йуьзна хилар, грамматически кечйар.

Предложенийн тайпанаш, аларан Іалашоне хъаьжжина, (дийцаран, хаттаран, тІедожоран), эмоцин билгалоне хъаьжжина, (айдаран, айдаран йоцу). Церан интонацин а, маьІнин а башхаллаш.

ТІедожоран предложенешкахь меттан тІедожоран кепех пайдаэцар.

Барта а, йозанан а къамелехь предложенеш кечйаран гІирсаш (интонаци, маьІнин тохар, сацаран хъаьркаш).

Грамматически лардийн масалле хъаьжжина, предложенийн тайпанаш (цхьалхе, чолхе).

Коьрта меженаш хиларе хъаьжжина, цхьалхечу предложенийн тайпанаш (цхьанахІоттаман, шинахІоттаман).

Коьртаза меженаш хиларе хъаьжжина, предложенийн тайпанаш (йаьржина, йаржаза).

Йуьззина а, йуьззина йоцу а предложенеш.

Диалоган къамелехь йуьззина йоцчу предложенеш пайдаэцар, барта къамелехь йуьззина йоцчу предложенин интонаци ларйар. *ХІаь, хІан-хІа* дешнашца йолчу предложенийн грамматически а, пунктуационни а, интонацин а башхаллаш.

Цхьалхе предложени хІотторан а, инверсех пайдаэцаран а норманаш.

ШинахІоттаман предложени

Предложенин коьрта меженаш

Подлежащи а, сказуеми а предложенин коьрта меженаш санна. Подлежащин хиларан кепаш. Подлежащин тайпанаш.

Сказуемин тайпанаш а (хандешан цхьалхе, хандешан хІоттаман, цІеран хІоттаман), сказуемин хиларан кепаш а.

Подлежащиний, сказуеминий йуккъехь тире.

Предложенин коьртаза меженаш

Предложенин коьртаза меженаш, церан тайпанаш.

Къастам предложенин коьртаза меже санна. Берта а, бертаза а къастамаш.

Йуххедиллар къастаман шатайпа кеп санна. Кхачам предложенин коьртаза меже санна. Нийса а, лач а кхачамаш.

Латтам предложенин коьртаза меже санна. Латтабийн тайпанаш (меттиган, хенан, бахьанин, Іалашонан, даран суьртан, дуьхьалара, бехкаман, бараман).

ЦхьанахІоттаман предложени

ЦхьанахІоттаман предложенеш, церан грамматически билгалонаш.

ЦхьанахІоттаман предложенийн а, шинахІоттаман йуьззина йоцчу предложенийн а грамматически башхаллаш.

ЦхьанахІоттаман предложенийн тайпанаш: цІеран, билгала-йуьхьан, билгалза-йуьхьан, йукъара-йуьхьан, йуьхьза предложенеш.

Къамелан тайп-тайпанчу стилашкахь цхьанахІотгаман предложенех пайдаэцар.

Чолхейаьлла цхьалхе предложени. Цхьанатайпанчу меженашца предложенеш

Предложенин цхьанатайпана меженаш, церан билгалонаш, вовшах-тосу гІирсаш. Предложенин цхьанатайпанчу меженийн уьйр: хуттургаш йолу а, хуттургаш йоцу а. Интонаци, сацаран хьаьркаш.

Цхьанатайпана а, цхьанатайпана боцу а къастамаш.

Цхьанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш долу предложенеш.

Цхьанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш долчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хІитторан норманаш.

Йух-йуха йалочу **а, ѝа** хуттургашца йозучу цхьанатайпанчу меженашца йолчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хІитторан норманаш.

Шакъаьстинчу меженашца йолу предложенеш

Шакъастар. Шакъаьстинчу меженийн тайпанаш (шакъаьстина къастамаш, шакъаьстина йуххедилларш, шакъаьстина латтамаш).

Латтамийн дурсаш.

Тедерзаршца а, йукъайалочу, йукъахІитточу конструкцешца а йолу предложенеш

Тедерзар. Тедерзаран коьрта гІуллакх.

Даьржина а, даржаза а тедерзар.

Йукъайало конструкцеш.

Йукъайалочу конструкцийн тайпанаш, маьІне хьаьжжина, (тешна хилар ѝа цахилар, тайп-тайпана синхаамаш, хаам хьаьнгара бу, ойланийн роГалла а, церан уьйр а, кечйаран кепаш а гойтучу маьІнехь йукъадало дешнаш).

ЙукъахІитто конструкцеш.

Предложенин меженех тера догІуш долу йукъадало дешнаш, дешнийн цхьаьнакхетарш.

Йукъайалочу а, йукъахІитточу а конструкцешца, тедерзаршца (даьржина а, даржаза а), айдардешнашца йолу предложенеш хІитторан норманаш.

Йукъайалочу а, йукъахІитточу а конструкцешца, тедерзаршца, айдардешнашца йолчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хІитторан норманаш.

Предложенийн синтаксически а, пунктуационни а анализ.

Ма-дарра а, лач а къамел

Ма-дарра а, лач а къамел. Ма-дарра а, лач а къамелаца йолчу предложенийн дахІотгам.

Цитаташ. Алар йукъа цитаташ йалоран кепаш. Ма-дарра а, лач а къамелаца предложенеш хІитторан норманаш; ма-дарра а, лач а къамелаца йолчу предложенешкахь, цитаташ йалорехь сацаран хьаьркаш хІитторан норманаш.

9 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара кхетам

Нохчийн Республликехь нохчийн матто кхочушден гІуллакх.

Нохчийн мотт вайн заманан дуьненахь.

Мотт а, къамел а

Барта а, йозанан а, монологически а, диалогически а къамел, полилог (карладаккхар).

Къамелан г'уллакхан кепаш: дийцар, йоза, ладог'ар, йешар (карладаккхар).

Ладог'аран кепаш: харжаман, довзийтаран, дуьхенгара.

Йешаран кепаш: Iаморан, довзийтаран, хъажаран, лехаман.

Дахарехь, книгаш йешарехь зеделлачунна, суьрташна, иллюстрацешна, чулацаман суьртана тIе а тевжаш, теме а, тIекаренан хъелашка хъаьжжина, тайп-тайпана коммуникативни хъажам болу барта а, йозанан а аларш кхоллар (цу йукъахь сочиненеш-миниатюраш а).

Ладог'Iначу йа йешначу текстан чулацама ма-барра, хоржуш, бацбина схъабийцар.

Къамелан практикехь барта а, йозанан а аларш кхолларехь нохчийн литературин меттан норманаш (орфоэпически, лексически, грамматически, стилистически, орфографически, пунктуационни) ларйар.

Дешаран книгица, лингвистически дошамашца, справочни литературрица болх баран кепаш.

Текст

Текстехь къамелан тайп-тайпана функционални-маьIнин тайпанаш цхъаьнадар, цу йукъахь исбаьхьаллин произведенешкахь меттан тайп-тайпанчу функционални тайпанийн элементийн цхъаьнайар а.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанех йолчу тексташкахь меттан суртх'Iотторан г'Iирсех пайдаэцаран башхаллаш.

Текстан хаамаш хийцар.

Меттан функционални тайпанаш

Вайн заманан нохчийн меттан функционални тайпанаш: буйцу мотт; функционални стилаш: Iилманан (Iилманан-дешаран), публицистичин, г'уллакхан; исбаьхьаллин литературин мотт (карладаккхар, жамI дар).

Г'уллакхан стиль. Пайдаэцаран гуо, функцеш, къамел даран тайпаналлин хъелаш, къамелан хъесапаш, Iилманан стилаца бог'Iуш болу меттан г'Iирсаш. Тезисаш, конспект, реферат, рецензи.

Исбаьхьаллин литературин мотт а, вайн заманан нохчийн меттан тайпанех иза къаьсташ хилар а. Исбаьхьаллин меттан коьрта башхаллаш: васт хилар, гайтаран-исбаьхьаллин г'Iирсех а, ткъа иштта меттан кхечу функционални тайпанийн меттан г'Iирсех а шуьйра пайдаэцар.

Нохчийн меттан коьрта гайтаран-исбаьхьаллин г'Iирсаш, къамелехь царех пайдаэцар (метафора, эпитет, дустар, гипербола, олицетворени).

МЕТТАН СИСТЕМА

Синтаксис. Къамелан оздангалла. Пунктуаци

Чолхе предложени

Чолхечу предложених кхетам (карладаккхар). Чолхечу предложенийн тайпанаш.

Чолхечу предложенин дакъойн маьIнин, дIах'Iоттаман, интонацин цхъаалла.

Чолхе-цхъаьнакхетта предложени

Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенех а, цуьнан хІоттамах а кхетам.

Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенин дакъош вовшахтосу гІирсаш.

Предложенин дакъошна йукъахь тайп-тайпана маьІнин уьйраш йолчу чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенийн интонацин башхаллаш.

Къамелехь чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенех пайдаэцар.

Чолхе-цхъаьнакхетта предложени хІотторан норманаш;
чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенешкахь сацаран хъаьркаш хІитторан норманаш.

Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенийн синтаксически а, пунктуационни анализ.

Чолхе-карара предложени

Чолхе-карачу предложенех кхетам. Предложенин коьрта а, тІетуху а дакъош.

Хуттургаш а, хуттургийн дешнаш а. Карарчу хуттургийн а, хуттургийн дешнийн а башхаллаш.

Чолхе-карачу предложенийн тайпанаш, коьртачу а, тІетухучу а дакъошна йукъарчу маьІнин башхаллашка, дІахІоттаме, уьйран синтаксически гІирсашка хъаьжжина.

Чолхе-карара предложенеш а, шакъаьстинчу меженашца йолу цхъалхе предложенеш а грамматически тера йогІуш хилар.

Къаастаман тІетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш. Кхачаман тІетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш. Латтабийн тІетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш. Хенан тІетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш. Бахъанин, Іалашонан тІетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш. Бехкаман тІетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш. Даран суьртан, бараман тІетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш.

Чолхе-карара предложени хІотторан норманаш; коьртачу декъах кхачаман тІетуху а, латтабийн тІетуху а предложенеш хуттургаца, хуттурган дешнашца дІахоттарца чолхе-карара предложени хІоттор.

Масех тІетухучуьнца йолу чолхе-карара предложенеш.

Чолхе-карачу предложенешкахь сацаран хъаьркаш хІитторан норманаш.

Чолхе-карачу предложенийн синтаксически а, пунктуационни анализ.

Хуттургаш йоцчу чолхе предложени

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех кхетам балар.

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин дакъошна йукъара маьІнин йукъаметтигаш. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин тайпанаш. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех къамелехь пайдаэцар. Хуттургаш йоцчу чолхе предложенеш а, хуттургаш йолу чолхе предложенеш а грамматически тера йогІуш хилар.

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин дакъойн уьйран гІирсаш: интонаци, сацаран хъаьркаш. Хуттургаш йоцчу чолхе предложенеш дагардаран маьІница. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехь цІоьмалг а, цІоьмалгаца тІадам а.

Хуттургаш йоцчу чолхе предложенеш бахъанин, кхеторан, тІедузаран маьІнашца. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехь шитІадам.

Хуттургаш йоцчу чолхе предложенеш хенан, дубъалара, бехкаман, тІаьхьалонан маьІнашца. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехь тире.

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенийн синтаксически а, пунктуа-

ционни анализ.

КОЪРТАЧУ ЙУКЪАРЧУ ДЕШАРАН ТІЕГІАНЕХЪ «НЕНАН МОТТ (НОХЧИЙН)» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТ КАРАЙЕРЗОРАН КХОЧУШДАН ЛОРУ ЖАМІАШ

ЛИЧНОСТНИ ЖАМІАШ

Коъртачу йукъарчу дешаран нохчийн меттан Герггара белхан программа карайерзоран личностни жамІашка кхочу дешаран а, кхетош-кхиоран а гІуллакхийн цхъааллехъ, нохчийн къоман ламасталлин социокультурни, синъобздангаллин мехаллашца, йукъараллехъ тІеэцначу низаман бакъонашца, норманашца догІуш а долуш, цул сов, жамІаша ша-шен довзарехъ, ша-шен кхетош-кхиорехъ, ша-шен кхиорехъ адаман чохъара хъелаш кхолларехъ аьтто а бо.

Коъртачу йукъарчу дешаран нохчийн меттан Герггара белхан программа карайерзоран личностни жамІаша гайта деза позитивни мехаллех кхетаран къепен куьйгалица болх бан дешархой кийча хилар, цуьнан къепен буха тІехъ а, кхетош-кхиоран гІуллакхдаран коърта некъаш кхочушдарехъ а гІуллакхдаран зеделларг совдаккхар, цу йукъахъ кху декъахъ:

Граждански кхетош-кхиоран:

гражданинан декхарш кхочушдан а, цуьнан бакъонаш тІеэца а кийча хилар, кхечу адамиин бакъонаш, маршо, бакъдолу хъашташ ларар; доьзалан, дешаран хьукматан, меттигерчу йукъараллин, виначу мехкан, пачхьалкхан дахарехъ жигара дакъалацар, цу йукъахъ нохчийн маттахъ йазийнчу литературин произведенешкахъ гайтинчу хъелашца дустарехъ дакъалацар а; экстремизман, дискриминацин муьлхха а кеп тІецаэцар; адаман дахарехъ тайп-тайпанчу йукъараллин институташа дечу гІуллакхах кхетар; коъртачу бакъонех, марсонах, гражданинан декхарех, йукъараллин норманех, нохчийн маттахъ йазийнчу литературин произведенешкарчу масаллийн буха тІехъ кхийнчу поликультурни йукъараллехъ адамиин вовшашца йолчу йукъаметтигийн бакъонех лаьцна кхетам хилар; цхъаьна тайп-тайпана гІуллакхаш кхочушдан кийча хилар, вовших кхета, вовшашна гІо дан гІертар; ишколан шайн урхаллехъ жигара дакъалацар; гуманитарни гІуллакхдарехъ дакъалаца кийча хилар.

Патриотически кхетош-кхиоран:

Нохчийн Республикин пачхьалкхан матто санна нохчийн матто дечу гІуллакхах кхетар; нохчийн мотт, истори а, шен мехкан культура а йовза лаам гучубаккхар; нохчийн маттаца, шен Даймехкан кхиамашца, Илманца, исбаьхьаллица, тІеман хьуьнаршца, халкъан къинхъегаман кхиамашца, (цу йукъахъ исбаьхьаллин произведенешкахъ гайтинарш а), мехала йукъаметтигаш йолуш хилар; Нохчийн Республикин символш, пачхьалкхан дезденош, исторически а, Іаламан а тІаьхьало, хІолламаш, тайп-тайпанчу къаьмнийн ламасташ ларар.

Синъобздангаллин кхетош-кхиоран:

гІиллакх-обздангалла къасточу хъелашкахъ обздангаллин мехалла а, норманаш а йовзар; шен леларан, цу йукъахъ къамел даран а, шегара даьллачун а, ткъа иштта обздангаллин, бакъонийн норманашка хъаьжжина, кхечу адамиин леларан а, цаьргара даьллачун а мах хадо кийча хилар, диначу хІуманан хин йолчу тІаьхьалонах кхетар тидаме а оьцуш;

йукъараллехъ лело ца догIу гIуллакхаш адамийн леларан норманашца а, бакъонашца а цхъаьна ца догIу гIуллакхаш жигара тIецаэцар; шен а, йукъараллин а меттиган хъелашкахъ адаман маршо а, жьопалла а.

Эстетически кхетош-кхиоран:

шен а, кхечу а халкъийн исбаьхьаллин тайп-тайпанчу кепех, ламастех, кхоллараллех кхеташ хилар; исбаьхьаллин эмоцин тIеIаткъамах кхетар; зIенан а, ша-шен гайтаран а гIирсех санна исбаьхьаллин культу-рин мехаллех кхетар; даймехкан а, дуьнненан а исбаьхьаллин мехаллех кхетар; исбаьхьаллин тайп-тайпанчу кепашкахъ ша-шен гайтаре гIертар.

Физически кхетош-кхиоран, могошаллин культура а, синха-амийн хьал а кхиоран:

шен дахарехъ, книгаш йешарехъ зеделлачунна тIе а тевжаш, дахаран мехаллех кхетар; шен могошаллина жьопаллехъ хилар а, дахаран могошчу кепана тIехъажам хилар а (аьхна кхача, гигиенин бакъонаш ларйар, дIанисийна дешаран а, садаIаран а раж; диллина физически жигаралла); тIаьхьенех кхетар, зене марздаларш (спирт малар, цигаьрка озар, наркотикашка марзвалар), физически (а, синIаткъаман а, могошаллина зене йолу кхин тайпа кепаш тIецаэцар; кхерамзаллин бакъонаш ларйар, цу йукъахъ ишколан меттан дешаран процессехъ интернет-гуонехъ кхерам-заллин леларан карадерзарш а; халахетарех а, хийцалуш долчу йукъарал-лин, хааман, Iаламан хьолех а вола хьуьнар хилар, цу йукъахъ шена зе-деллачух кхеташ а, кхин дIа йолу Iалашонаш хIитгош а; йемал ца беш, ша а, кхиберш а тIеэца хаар; шен а, кхиболчеран а синхаамийн хьолах кхета хаар, шегара хьал гайтархьама меттан гIирсех нийса пайдаэцар, цу йукъахъ нохчийн маттахъ йазийнчу литературин произведенешкарчу ма-салшна тIе а тевжаш; рефлексин карадерзарш кхиор, шегара а, ткъа иштта кхечу стагера а гIалат дала бакъо хилар къобалдар.

Къинхъегаман кхетош-кхиоран:

технологин а, йукъараллин а хъажаман практикин хьесапаш (доб-залан, ишколан, гIалин, мехкан дозанехъ) кхочушдарехъ жигара дакъалаца тIехъажам хилар, цу тайпана гIуллакх дIадоло, план хIотто а, ша кхочушдан а хьуьнар хилар;

корматаллаш а, тайп-тайпана къинхъегам а практикехъ Iамо дог дар, цу йукъахъ Iамочу предметан хаарех пайдаэцаран а, филологаша, журна-лишаша, йаздархоша бен болх бовзаран а буха тIехъ а; къинхъегаме а, къинхъегаман жамIашка а ларам хилар; шен а, йукъараллин а хъашташ тидаме а оьцуш, кхетарца харжар, дешаран, дахаран хьесапийн шен тра-ектори дIахIоттор; хиндолчух долу шен хьесапаш схъадийца хаар.

Экологин кхетош-кхиоран:

гонахарчу декъехъ хьесапаш кхочушдархьама йукъараллин а, Iаламан а Iилманийн декъехъ долчу хаарех пайдаэцар, дечун план хIоттор, гона-харчарна цунах хила тарлучу тIаьхьалонан мах хадор; экологин пробле-мех лаьцна шена хетарг хьекъале а, нийса а схъаала хаар;

экологин культурин тIегIа лакхайаккхар, экологин проблемаш йаккхий хиларх а, уьш къасто некъаш лаха дезарх а кхетар; гонахарчарна зуламе долу дараш жигара тIецаэцар, цу йукъахъ экологин проблемаш ойбу литературин прозведенеш йовзарца кхиьнарш а; Iаламна, йукъарал-лина, технологина йукъахъ долчу хъелашкахъ гражданина а, хъаштхочо а санна айхъа дан дезачух кхетар; экологин хъажаман практикин гIуллакхдарехъ дакъалаца кийча хилар.

Илманан довзаран мехаллин:

адаман а, Иаламан а, йукъараллин а кхиаран коьртачу низамех, адаман Иаламан а, йукъараллин а гуонаца йолчу уьйрех, меттан кхиаран низамех лаьцначу Илманан кхетамийн вайн заманан къепаца гIуллакхдарехь кхиар; меттан а, йешаран а культура, йешаран говзалла дуьне довзаран гIирс санна карайерзор; ишколан меттан дешаран башхаллаш лоруш, лехаман гIуллакхдаран коьрта хаарш карадерзор; зеделлачух, диначух, тидамех кхетарна тIехъажам а, шен а, йукъарчу а хьоле кхачаран некъаш кхачаме дало гIертар а.

Дешархо йукъараллин а, Иаламан а гуонан хийцалучу хьолех воларан:

йукъараллин зеделларг, коьрта йукъараллин гIуллакхаш, йукъараллехь леларан бакъонаш, норманаш, йукъарлонашкахь а, тобанашкахь а йукъараллин дахаран кепаш дешархоша карайерзор, корматаллин гIуллакхдарца, ткъа иштта доьзал а, кхечу культурин гуонера нахаца йукъараллин зIе хиларан гурашкахь вовшахтоьхна тобанаш а йукъа а лоцуш; билггал доцчу хьелашкахь зIе хиларан хъашт, кхечеран хаарш а, царна зеделларг а тIеэца кийча хилар; практически гIуллакхдарца шена хууш долчун тIегIа лакхадакхарехь билггал доцчу хьелашкахь даран хъашт хилар, цу йукъахь кхечу нахах Iама хаар а, цхъаьна гIуллакхдарехь кхечарна зеделлачух девза гIуллакхаш, карадерзарш, керла хаарш тIеэца хаар а; объектех, хиламех лаьцна гипотезаш, цу йукъахь хьалха бевзаш цахилларш а, кхетамаш, ойла кепе йалоран, васташ цхъаьнадалоран говзалла а, керла хаарш а кхио оьшуш хилар а; шен хаарш къен хиларх кхетар, шен кхиаран хьесап хIоттор; коьртачу кхетамех, терминех, кхиаран концепцин декъехь шена хетачух пайдаэца хаар, экономикаин, йукъараллин, Иаламан вовшашца йолу уьйр гучуйаккха а, талла а хаар, гонахарчунна Iаткъам бар, Иалашонашка кхачар, кхайкхамаш а, хила тарлун йаккхий тIаьхьалонаш а эшор тидаме а оьцуш, ша дечун мах хадо хаар;

книгаш йешарехь, къамел дарехь, дахарехь зеделлачунна тIе а тевжаш, Iаткъамечу хьолах кхета, хуьлучу хийцамийн, церан тIаьхьалонийн мах хадо; Iаткъамечу хьолан мах хадо, тIеэцна сацамаш, дараш нисдан; кхераман, тIаьхьалонан мах хадо а, кепе йало а, зеделларг кхио, хIобттинчу хьолехь диканиг лаха хаа; кхиаман гаранти йоцуш, гIуллакхдан кийча хила хьуьнар хилар.

МЕТАПРЕДМЕТНИ ЖАМИАШ

1. Дешаран универсальни довзаран дараш карадерзор

Коьрта маьIнин дараш:

меттан дакъойн, меттан хиламийн, процессийн ладаме билгалонаш гучуйаха а, билгалйаха а;

меттан дакъош (хиламаш) тайпанашка дIасадекъаран ладаме билгало, жамIдарна а, дустарна а бахъанаш, кхочушйечу анализан критереш къасто; ладамечу билгалоне хьаьжжина, меттан дакъош тайпанашка дIасадекъа;

низаме хьаьжжина дерг а, цхъаьнацадогIург а къасточу факташкахь,

хаамашкахь, тидамашкахь гучудаккха; низаме хьаьжжина дерг а, цхьаьнацадогIург а гучудаккхаран критереш йала;

xIоттийна дешаран декхар кxочушдарна оьшучу текстан хааман кьоблла гучуйаккха;

меттан процессаш Iаморехь бахьанин-тIаьхьалонан уьйраш гучуйаха; дедукцин а, индукцин а ойланаш сацарх, тера йогIу ойланаш сацарх пайдаэцарца жамIаш дан; уьйрех лаьцна гипотезаш кепе йало;

текстийн тайп-тайпанчу кепашца, меттан тайп-тайпанчу дакьошца болх барехь дешаран хьесап кxочушдаран кеп шен лаамехь харжа, кxочушдаран вариантш йуштуш а, гIолехь вариант хоржуш а, ша билгалйина критереш тидаме оьцуш а.

Кобрта лехаман дараи:

хаттарех пайдаэца мотт Iаморехь хааран лехаман гIирсах санна;

хьолан бакь долчун а, лууш долчун а йукьара цхьаьнацадогIург гойту хаттарш кепе дало а, долуш дерг а, лобхуш дерг а шен лаамехь дIахIотто а;

шена хетарг а, кxечарна хетарг а бакь хиларх лаьцна гипотеза кхолла, шена хетарг а, оила а тIечIагIйан;

дарийн алгоритм xIотто, дешаран хьесап кxочушдарехь цунах пайдаэца;

меттан дакьойн, процессийн, бахьанин-тIаьхьалонан уьйрийн, объектийн вовшашца йозуш хиларан башхаллаш дIахIитторехь ша xIоттийнчу планаца жима таллам бан;

лингвистически таллам (эксперимент) барехь схьаэцначу хааман мегаш хиларан а, бакьхиларан а мах хадо; биначу тидаме, талламе хьаьжжина, жамIаш ша кепе дало; схьаэцна жамIаш бакьхиларан мах хадоран гIирсаш караберзо;

процессийн, хиламийн кхин дIа хила тарлуш долу кхиар а, тера догIучу хьелашкахь церан тIаьхалонаш а билгалйаха, ткьа иштта керлачу хьелашкахь а, контексташкахь а церан кхиарах лаьцна шайна хетарг ала.

Хаамца болх бар:

деллачу дешаран хьесапе а, йалийнчу критерешка а хьаьжжина, хаамаш лахарехь а, схьакьасторехь а тайп-тайпанчу кепех, гIирсех, жоп дехарх пайдаэца;

тексташкахь, таблицашкахь, схемашкахь белла хаам схьакьасто, талла, кьепе бало, хааман кxетам бала, цуьнан жамI дан;

чулацамехь болу хаам бакь хиларе а, мегаш хиларе а хьаьжжина, текстан мах хадорхьама а, дешаран хьесапаш кxочушдаран Iалашонца оьшучу хаамах кxетархьама а ладогIаран а, йешаран а тайп-тайпанчу кепех пайдаэца;

xIиттийнчу Iалашонашка хьаьжжина, цхьана йа масех хьостанера хаамаш схьаэцархьама, жамIдархьама, кьепе балорхьама маьIнин йешарх пайдаэца;

тайп-тайпанчу хаамийн хьостанашкара тера догIу тIечIагIдарш каро (цхьа оила, верси бакьйеш йа харцйеш йолу);

хаам луш йолу уггар гIолехь кеп (текст, презентаци, таблица, схема) ша схьахаржа а, кxочушден хьесапаш, коммуникативни xIоттаме хьаьжжина, чолхе йоцчу схемашца, диаграммашца, кxечу графикаца, церан вовшех йозуш хиларца гайта а;

хьехархочо йеллачу йа ша xIоттийнчу критерешца хааман тешаме хиларан мах хадор;

хаамаш кьепе бало а, эвсараллица дагахь латто а.

2. Дешаран универсальни коммуникативни дараш карадерзор

Текаре:

тЕкаренан хъелашка, Галашонашка хъаьжжина, хетарг кхолла а, цунах кхета а, эмоцеш гайта; диалогашкахь а, дискуссешкахь а, барта монологически къамелехь а, йозанан тексташкахь а ша (шена хетарг) гайта;

тЕкаренан ишарш йаран (дешнашца боцу) гИрсаш бовза, йукъараллин хъаьркийн маьIнех кхета;

къовсаме хъелаш кхолладаларан бахъанаш довза, къовсамаш малбан, дагадовла;

кхечеран дагахь долчух кхета, къамелхочуьнца лараме хила, хъайн дуьхьалонаш оздачу кепе йерзо;

диалог/дискусси дIаьаьарехь йийцаре йиллинчу темица догIу хатарш дала а, хьесап кхочушдарна а, дика лаарца йолчу тЕкаренна тЕтарна а тЕхъажийна йолу ойланаш ала а;

шена хетарг диалоган кхечу декъашхошна хетачунна дуьхьалхIотто, башхаллаш а, позицийн тера хилар а гучудаккха;

йиначу меттан анализан, кхочушйинчу лингвистически экспериментан, талларан, проектан жамIаш нахана гуш-хезаш довзийта;

презентацин Галашо а, аудиторин башхаллаш а лоруш, къамел даран барам ша харжа, цуьнга хъаьжжина, иллюстрацин материалах пайдаэцарца барта а, йозанан а тексташ хIитто.

Цхъаьна гIуллакхдар:

билггал йолу проблема кхочушйарехь тобанца а, ша а бен болх Голехь хиларх кхета а, цунах пайдаэца а, йуьхьарлаьцна Галашо кхочушйарехь вовшашца зIе хиларан тобанан кепех пайдаэцар озшуш хилар билгалдаккха;

цхъаьна гIуллакхдаран Галашо йуьхьарлаца, цу Галашоне кхача цхъаьна дараш хIитто: гIуллакх дIасадекъа, барт бан, цхъаьна бечу белхан процесс а, жамI а дийцаре дан; масех адамна хетачун жамI дан, куьйгалла дан, тIедиллар кхочушдан, муьтIахь хила кийча хилар гучудаккха;

цхъаьна бен болх вовшахтохаран план хIотто, шен гIуллакх къасто (вовшашца зIе хиларан массо а декъашхочунна бакъахъа хетарг а, церан таронаш а лоруш), тобанан декъашхошна йукъахь хьесапаш дIасадекъа, белхан тобанийн кепашкахь дакъалаца (дийцаре диллар, вовшех дагавалар, «хьен штурм», кхийерш а);

белхан шен дакъа кхочушдан, оцу декъехь лакхарчу жамIашка кхача, тобанан кхечу декъашхойн дарашца шен дарийн уьйр хилийта;

йукъарчу балха тIехь ша дакъалацаран эвсараллин мах хадо вовшашца зIе хиларан декъашхоша шаьш хIиттийнчу критерешца; жамIаш йуьхьанцарчу хьесапца а, тобанан хIора декъашхочун цу жамIашка кхачоран гIуллакхца а дуста, жобпаллин гуо дIасабекъа а, тобанна хьалха отчет йала кийча хила а.

3. Дешаран универсальни регулятивни дараш карадерзор

Ша-шен вовшахтохар:

дешаран а, дахаран а хъелашкахь кхочушйен проблемаш гучуйаха; сацам баран тайп-тайпана некъаш довза (ша цхъамма, тобанехь сацам бар, тобано сацам бар);

хьесап кхочушдаран алгоритм (йа цуьнан дакъа) ша хIотто, болчу гIирсашка а, шен таронашка а хьабжжина, дешаран хьесап кхочушдаран кеп къасто, сацаман йелла вариантш тIечIагIйан;
дарийн план ша хIотто, иза кхочушдарехь оьшу нисдарш йукъадало;
шена хетарг къасто а, шен сацамах жобпалла тIеэца а.

Ша-шен таллар:

ша-шен талларан (цу йукъахь къамелан а), ша-шен догдаийтаран, рефлексин тайп-тайпана кепаш карайерзо;
дешаран хьолан нийса мах хадо а, иза хийцаран план йало а;
дешаран хьесап кхочушдарехь хила тарлуш йолу халонаш ган а, хийцалучу хьелашна адаптаци йан а;
гIуллакхдаран жамIашка кхачаран (цакхачаран) бахьанех кхето; коммуникативни аьтто цахиларан бахьанех кхета а, уьш ца хилийта хаа а, карадерзийнчу къамелан зеделлачун мах хадо, тIекаренан Iалашонашка а, хьелашка а хьабжжина, шен къамел нисдан а; тIекаренан Iалашонан а, хьелийн а жамI цхьабнадаран мах хадо.

Синхаамийн интеллект:

шен а, кхечеран а синхаамаш тIехь урхалла даран хьуьнар кхио;
синхаамаш хиларан бахьанаш гучудаха а, талла а; кхечу стеган дагахь долчух а, цуьнан бахьанех а кхета, къамелан хьал а толлуш; шен синхаамаш гайтаран кеп нисйан.

Ша а, кхиберш а тIеэцар:

кхечу стагах а, цунна хетачух а кхеташ хила; ша а, кхиберг а гIалатвала бакъо йолуш хиларх кхета;
ша а, кхиберш а, йемал ца беш, тIеэцар; цIеначу дагара хила;
гонахарчу дерригенна а Iуналла дан йиш цахиларх кхета.

ПРЕДМЕТАН ЖАМИАШ

5 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара хаамаш

Нохчийн меттан хьолах а, исбаьхьаллех а кхеташ хила, цунна тешалла деш долу масалш дало.

Лингвистикин коьрта дакъош, меттан а, къамелан а коьрта дакъош дова (аз, морфема, дош, дешнийн цхьабнакхетар, предложени).

Мотт а, къамел а

Барта а, йозанан а къамелан, монологан а, диалоган а йукъара башхаллаш билгалйаха; хIора дийнан дахарехь а, дешарна тIехьажийна долу хьесапаш кхочушдарехь а къамелан гIуллакхдаран тайпанийн башхаллаш тидаме эца.

Дахарехь биначу тидамийн, Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, Илманан-кхетаме йолу литература йешаран буха тIехь барамехь 5 предложенел кIезиг доцу барта монологически аларш хIитто.

Лингвистически теманашна йолчу диалогехь а (Iамийнчун барамехь), дахарехь биначу тидамийн буха тIехь йолчу диалогехь/полилогехь а дакъалаца (барамехь 3 репликел кIезиг йоцуш).

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаьхьаллин тексташка ладогIаран тайп-тайпана кепаш ка-

райерзо: харжаман, довзийтаран, дуьхенгара.

Йешаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: хъажаран, довзийтаран, Јаморан, лехаман.

Барамехъ 90 дашал кІезиг йоцу йешна йа ладобгІна текст барта схъайийца.

Барамехъ 140 дашал кІезиг йоцчу ладобгІначу а, йешначу а къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьІнин тайпанийн Іилманан-дешаран, исбаьхьаллин текстийн чулацамах кхета: барта а, йозанехъ а текстан тема а, коьрта ойла а билгалйаккха; текстан чулацамца догІу хаттарш хІитто а, царна жобпаш дала а; йозанан кепехъ йуьхьанцарчу текстан чулацам ма-барра а, бацбина а бовзийта (ма-дарра схъадийцарехъ йуьхьанцарчу текстан барам 90 дашал кІезиг хила ца беза; дацдинчу схъадийцарехъ – 95 дашал кІезиг хила ца беза).

Іалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хъаьжжина алар кхоллархъама, меттан гІирсаш къасто.

Йозанехъ вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларйан, цу йукъахъ 80 – 90 дешан барам болу текст тІера схъайазйеш а; 10 – 15 дашах лаятта дешнийн диктант йазйеш а, хьалха Іамийна нийсайазйаран бакьонаш ларйеш хІоттийнчу 80 – 90 дешан барам болчу йозучу текстан буха тІехъ диктант йазйеш а; тайп-тайпанчу лексически дошамех пайдаэца хаа; барта къамелехъ а, йозанехъ а къамелан оздангалла ларйан.

Текст

Текстан коьрта билгалонаш йовза; текст композиционни-маьІнин дакъошка (абзацашка) йекъа; текстан дакъош а, предложенеш а вовшах-тосу гІирсаш (дешан кепаш, цхьанаораман (гергара) дешнаш, синонимаш, антонимаш, йаххыйн цІерметдешнаш, дешан йухаалар) бовза; шен текст (барта а, йозанан а) кхолларехъ оцу хаарех пайдаэца.

Текстан, цуьнан композиционни башхаллийн маьІнин анализ йан, микротемийн а, абзацийн а масалла къасто.

Текстан башхалонаш билгалйаха, цуьнан коьрта билгалонашца (тема, коьрта ойла, предложенийн грамматически уьйр, маьІнин цхьаалла, гІех-хъа йуьзна хилар) йогІуш хиларе хъаьжжина а; къамелан функционални-маьІнин тайпанан текст хиларе хъаьжжина а.

Текст кхолларан практикехъ (Іамийнчун барамехъ) текстан коьртачу билгалонех а, къамелан функционални-маьІнийн башхаллех а, меттан функционални тайп-тайпаналлех а долчу хаарех пайдаэца.

Текст кхолларан практикехъ текстан (дийцар) коьрта билгалонех долчу хаарех пайдаэца.

Дахарехъ, книгаш йешарехъ зеделлачунна тІе а тевжаш, тексташ-дийцарш кхолла; чулацаман суьртана тІе а тевжаш, тексташ кхолла; (цу йукъахъ барамехъ 3 йа цул сов предложенел кІезиг йоцу сочиненеш-миниатюраш а; барамехъ 60 дашал кІезиг йоцу классехъ йазйеш йолу сочиненеш а).

Кеп талхийна текст йухаметтахІотто; йуьхьанцарчу текстана тІе а тевжаш, йухаметтахІоттийна текст нисйан.

ЛадобгІначу а, йешначу а Іилманан-дешаран, исбаьхьаллин, Іилманан-кхетаме йолчу текстийн хаамаш хийцаран хаарш карадерзо: план хІотто (цхьалхе, чолхе) кхин дІа а текстан чулацам барта а, йозанан кепехъ а йухаметтахІотторан Іалашонца; текстан чулацам, цу йукъахъ дийцархочун йуьхь хуьйцуш а, схъабийца; тайп-тайпанчу хьостанашкара хаам схъахаржа а, цу йукъахъ лингвистически дошамашкара а, справочни литературера а, дешаран гІуллакхдарехъ цунах пайдаэца а.

Йеллачу темехула болу хаам презентацин кепехъ схъагайта.

Шен/кхечу дешархоша кхоьллина тексташ церан чулацам кхачаме балоран Галашонца тайан (бакъ йолу материал таллар, текстан йуьхьанцара маьИнин анализ – маьИнин цхьаалла, дозуш хилар, хаамаш хилар).

Меттан функционални тайпанаш

Буьйцучу меттан, функционални стилийн, исбаьхьаллин литературин меттан башхаллах лаьцна йукьара кхетам хила.

МЕТТАН СИСТЕМА

Фонетика. Графика. Орфоэпи

Аьзнийн башхалонаш билгалйаха; озана а, элпана йукьарчу башхаллах кхета, аьзнийн системин башхалонаш билгалйаха.

Зевне а, кьора а мукьаза аьзнаш, деха а, доца а мукьа аьзнаш хазарехь къасто а, нийса длаала а.

Дешнаш дешдакьошка декъа а, уьш нийса длаала а. Оьрсийн маттара тлеэцна дешнаш аларехь нохчийн меттан аьзнийн къепено а, интонацино а тлеаткъам барца кхоллалуш йолу акцент дайаккха.

Барта а, йозанца а дешан фонетически къастам бан.

Дешнаш аларан а, нийсайаздаран а практикехь фонетикех, графикех, орфоэпех долчу хаарех пайдаэца.

Орфографи

Нийсайаздаран практикехь орфографех долчу хаарех пайдаэца (цу йукьахь ду **й** элпан а, къасторан **ъ, ь** хьаьркийн а нийсайаздарх долу хаарш а).

Лексикологи

Дешан лексически маьИна къасто.

Къамелехь цхьа маьИна долчу а, дукха маьИнаш долчу а дешнех нийсачу а, тледеанчу а маьИнехь пайдаэца.

Синонимаш, антонимаш, омонимаш йовза.

Лексически дошамех пайдаэца хаа (маьИнин дошамах, синонимийн, антонимийн, омонимийн дошамех).

Цена нохчийн а, тлеэцна а дешнаш довза.

Къамелехь дешнех, церан лексически цхьаьнадар тидаме а оьцуш, пайдаэца,

Фразеологи

Фразеологизмаш йовза. Фразеологизмийн маьИна дийца, уьш синонимашца а, йукьарчу дешнийн цхьаьнакхетаршца а хийца.

Къамелехь фразеологически карчамех пайдаэца, пайдаэцаран гуо, тлекарenan хьелаш тидаме а оьцуш.

Дешнийн лексически анализ йан (Гамийнчун барамехь).

Дешан хIоттам а, дошкхолладалар а

Дашехь морфемаш йовза (орам, дешхьалхе, суффикс, чаккхе), дешан лард схьакъасто.

Цхьанаораман (гергара) дешнаш харжа а, къасто а.

Дешнийн кхолладаларехь а, хийцадаларехь а морфемашкахь хийцалуш долу аьзнаш каро.

Схъадевлла а, схъадовлаза а долчу дешнийн лардаш къасто.
Дошкхолладаларан коьрта кепаш, дешнийн кхолладаларан зIенаш къасто.
Дешхьалхенан а, суффиксан а гIоьнца а, ткъа иштта лардаш вовшахк-
хетарца а дешнаш кхолла.
Дешнийн морфемни анализ йан.
Чолхе дацдина дешнаш нийса дIаала а, царах нийса
пайдаэца а.

Морфологи. Къамелан оьздангалла. Орфографи

Морфологин коьрта кхетамаш бовза.

Коьртачу къамелан дакъойн ладаме билгалонаш хаа.

Дешнийн лексико-грамматически тайпанех санна къамелан дакъойх, дешан грамматически маьIнех, нохчийн маттахь дешарна тIехъажийна хьесапаш кхочушдарна леринчу къамелан дакъойн къепех долчу хаарех пайдаэца.

Къамел дарехь а, тайп-тайпана меттан анализ кхочушйарехь а морфологех долчу хаарех пайдаэца.

Цердош

Цердош къамелан дакъа санна довза, йукъарчу маьIне а, хаттаре а хьаьжжина; цуьнан грамматически билгалонаш, синтаксически гIуллакх къасто; къамелехь цо дечу гIуллакхах кхето.

Цердешнийн дукхаллин терахьан кепаш нийса кхолла а, къамелехь царах пайдаэца а. Долахь а, йукъара а цердешнаш къасто а, къамелехь царах нийса пайдаэца а.

Цердешнийн грамматически классаш йовза.

1-, 2-, 3-, 4-чуй легарехь долчу цердешнийн оьшучу дожаран кеп нийса кхолла а, къамелехь цунах пайдаэца а.

Цердешнийн нийсайаздаран норманаш (цу йукъахь цердешнашца **ца** нийсайаздаран норма а) ларйан.

Цердешнашна морфологически къастам бан.

Оьрсийн маттаца дуьстича, нохчийн маттахь цердешнийн башхаллех кхета.

Синтаксис. Къамелан оьздангалла. Пунктуаци

Синтаксисан дакъош довза (дешнийн цхьаьнакхетар а, предложени а); предложенера дешнийн цхьаьнакхетарш къасто; коьртачу дешан морфологически билгалонашка хьаьжжина, дешнийн цхьаьнакхетарийн тайпанаш довза (цIеран, хандешан); дешнийн цхьаьнакхетаршна а, цхьалхечу предложенешна а синтаксически анализ йан; чолхечу предложенешна пунктуационни анализ йан (Iамийнчун барамехь); тайп-тайпана меттан анализ кхочушйарехь а, къамел дарехь а синтаксисах, пунктуацех долчу хаарех пайдаэца.

Чолхейовлаза йолу цхьалхе предложенеш йовза; цхьанатайпанчу меженашца чолхейевлла цхьалхе предложенеш, цхьанатайпанчу меженашца йукъара дош долу а, тIедерзарца йолу а предложенеш а чулоцуш; аларан Iалашоне хьаьжжина (дийцаран, тIедожоран, хаттаран), эмоцин билгалоне хьаьжжина (айдаран, айдаран йоцу), грамматически лардийн масалле хьаьжжина (цхьалхе, чолхе), коьртаза меженаш хиларе хьаьжжина (йаьржина, йаржаза), предложенеш йовза; предложенин коьрта а (грамматически лард), коьртаза а меженаш къасто (Iамийнчун барамехь).

Диалогически а, монологически а къамелехь, кехат тIехь, дIакхайкхорехь, и.д.кх. тIедерзарх пайдаэца. Предложенехь тIедерзар а, подлежа-

щи а вовшах къасто. Сацаран хъаркаш хИтторах кхето.

Тедерзарца, цхъанатайпанчу меженашца, цхъанатайпанчу меженашца йукъара дош долчу предложенешкахъ; ма-дарра къамелаца йолчу предложенешкахъ; хуттургаш йолчу а, хуттургаш йоцчу а уыйраца дозуш долчу дакъойх лаьттаху чолхечу предложенешкахъ сацаран хъаркаш хИтторан пунктуационни норманаш йозанехъ ларйан; йозанехъ диалог кечйан.

6 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара хаамаш

Нохчийн Республикин пачхьалкхан мотг а, нохчийн историн, культурин синъобздангалле кхачоран гИрс а санна нохчийн матто дечу гIуллакхан башхалонаш билгалйаха.

Нохчийн литературин маттах лаьцна кхетам хила.

Мотг а, къамел а

Дахарехъ биначу тидамийн, Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, Илманан-кхетаме йолу литература йешаран буха тIехъ барамехъ 6 предложенел кIезиг доцу барта монологически аларш хИтто (монолог-суртхIоттор, монолог-дийцар, монолог-ойлайар); лингвистически темина болчу хаамца къамел дан.

Барамехъ 4 репликел кIезиг йоцчу диалогехъ (гIуллакх дан дагадаийтар, вовшех дагабовлар) дакъалаца.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаьхьаллин тексташка ладогIаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: харжаман, довзийтаран, дуйхенгара. Йешаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: хъажаран, довзийтаран, Iаморан, лехаман.

Барамехъ 100 дашал кIезиг йоцу ладогIна йа йешна текст барта схъайийца.

Барамехъ 160 дашал кIезиг йоцчу ладогIначу а, йешначу а къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаьхьаллин текстийн чулацамах кхета: барта а, йозанехъ а текстан тема а, коьрта ойла а билгалйаккха; текстан чулацамца догIу хаттарш хИтто а, царна жобпаш дала а; барта къамелехъ а, йозанан кепехъ къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанийн йешначу Илманан-дешаран, исбаьхьаллин текстийн чулацам ма-барра а, бацбина а бовзийта (ма-дарра схъадийцарехъ йуьхьанцарчу текстан барам барам 130 дашал кIезиг хила ца беза; дацдинчу схъадийцарехъ –135 дашал кIезиг хила ца беза).

Къамелан хьелашка хъаьжжина, лексически гIирсаш къасто; шен а, кхечун а къамелан мах хадо, нийсачу а, догIуш долчу а, исбаьхьаллин а дешнех пайдаэцаре терра; маьIнийн дошамех пайдаэца.

Йозанехъ а, барта къамелехъ а вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларйан, цу йукъахъ 90 – 100 дешан барам болу текст тIера схъайазйеш а; 15 – 20 дашах лаьтта дешнийн диктант йазйеш а, хьалха Iамийна нийсайазйаран бакъонаш ларйеш хIоттийначу 90 – 100 дешан барам болчу йозучу текстан буха тIехъ диктант йазйеш а; барта къамелехъ а, йозанехъ а къамелан обздангалла ларйан.

Текст

Текстан анализ йан, цуьнан коьртачу билгалонашца йогIуш; иза къамелан функционални-маьIнин тайпа хиларе хъаьжжина.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанийн текстийн башхалонаш билгалйаха; къамелан тайпа санна суртхIотторан баш-

халонаш билгалйаха (адаман куьцан, хIусаман, Iаламан, меттиган, даран суртхIоттор).

Текстехь предложенеш вовшахтосу гIирсаш гучубаха.

Тайп-тайпанчу кепийн анализ кхочушйарехь а, къамел дарехь а къамелан функционални-маъIнин тайпанех долчу хаарех пайдаэца; шен текст кхолларехь текстан коьртачу билгалонех долчу хаарех пайдаэца.

Текстан, цуьнан композиционни башхаллийн маъIнин анализ йан, микротемийн а, абзацийн а масалла къасто.

Къамелан тайп-тайпана функционални-маъIнин тайпанийн тексташ кхолла (дийцар, адаман куьцан, хIусаман, Iаламан, меттиган, даран суртхIоттор), книгаш йешарехь, дахарехь зеделлачунна, исбаьхьаллин кхоллараллина тIе а тевжаш (цу йукъахь барамехь 5 йа цул сов предложенел кIезиг йоцу сочиненеш-миниатюраш а; сочиненин функционални тайпанца а, жанраца а, темин башхаллица а йогIуш, барамехь 80 дашал кIезиг йоцу классехь йазйеш йолу сочиненеш а).

Текстан хаамаш хийцаран хаарш карадерзо: кхин дIа текстан чулацам барта а, йозанан а кепехь йухаметтахIотторан Iалашонца йешначу текстан план хIотто (цхьалхе, чолхе; цIеран, хаттаран); ладобгIначу а, йешначу а текстехь коьрта а, коьртаза а хаам гучубаккха; тайп-тайпанчу хьостанашкара, цу йукъахь лингвистически дошамашкара а, справочни литературера а, хаам схьахаржа а, дешаран гIуллакхдарехь цунах пайдаэца а.

Йеллачу темина презентацин кепехь хаам схьагайта.

ЛадобгIначу йа йешначу Iилманан-дешаран текстан чулацам таблицин, схемин кепехь схьагайта; таблицин, схемин чулацам текстан кепехь схьагайта.

Вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш йовзарна тIе а тевжаш, шен тексташ тайан.

Меттан функционални тайпанаш

Къамелан гIуллакхан стилан, къамелан Iилманан стилан башхалонаш билгалйаха; Iилманан хаам а, дошаман статья а хIотторан лехамаш бийца; меттан а, жанрийн а тайп-тайпанчу функционални тайпанех йолчу тексташна анализ йан (дийцар, дIахьедар, расписка; дошаман статья, Iилманан хаам).

Тайп-тайпанчу кепийн меттан анализ кхочушйарехь а, къамел дарехь а гIуллакхан, Iилманан стилех долчу хаарех пайдаэца.

МЕТТАН СИСТЕМА

Морфологи. Къамелан оздангалла. Орфографи

Морфологин коьрта кхетамаш бовза. Къамелан дакъойн ладаме билгалонаш хаа. Коьрта къамелан дакъош а, церан кепаш а йовза.

Билгалдош

Билгалдешан йукъара грамматически маъIна, морфологически билгалонаш, синтаксически гIуллакх къасто; къамелехь цо дечу гIуллакхах кхето; маъIне а, грамматически билгалонашка хьаьжжина, билгалдешан мухаллин, йукъаметтигаллин тайпанаш къасто.

Цхьаллин а, дукхаллин а терахьехь долчу билгалдешнийн дожарийн чаккхенаш нийса ала а, йазйан а. Йеллачу морфологически билгалонашка хьаьжжина, билгалдешнаш тайпанашка декъа.

Мухаллин билгалдешнийн даржаш нийса кхолла.

Билгалдешнаш терахъашца а, классашца а хийца.

1-, 2-чуй легарехъ долчу билгалдешнийн оьшуш йолу дожаран кеп, контекстаца хила ма-йеззара, нийса кхолла а, къамелехъ цунах пайдаэца а.

Билгалдешнийн дошкхолладаларан норманаш, билгалдешнийн аларан норманаш ларйан.

Билгалдешнашна морфологически къастам бан.

Терахъдош

Терахъдешан йукъара грамматически маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш къасто. Масаллин маъІна долчу кхечу къамелан дакъойн дешнех терахъдешнаш къасто. Масаллин а, дакъойн а терахъдешнаш нийса ала а, йаздан а; къамелехъ царах тайп-тайпанчу дожарийн кепехъ пайдаэца. РогІаллин а, гулдаран а терахъдешнех къамелехъ нийса пайдаэца.

ХІоттаме хъаьжжина, терахъдешнийн тайпанаш къасто.

Терахъдешнаш легадан хаа а, церан легаран, дошкхолладаларан, синтаксически функцийн башхаллаш билгалйаха а; Іилманан тексташкахъ, гІуллакхан къамелехъ терахъдешнех пайдаэцаран башхаллаш, къамелехъ цара дечу гІуллакхан башхалонаш билгалйаха.

Терахъдешнийн нийсайаздаран норманаш ларйан.

Терахъдешнашна морфологически къастам бан.

Оьрсийн маттаца дуьстича, нохчийн маттахъ терахъдешан башхаллех кхета.

Церметдош

Церметдешнаш довза; йукъара грамматически маъІна къасто; церметдешнийн тайпанаш къасто; церметдешнаш легадан хаа; церан легаран, дошкхолладаларан, синтаксически функцийн, къамелехъ цара дечу гІуллакхан башхаллаш билгалйаха.

Йеллачу морфологически билгалонашка хъаьжжина, церметдешнаш тайпанашка декъа.

Церниг а, лач а дожаршкахъ йаххыйн церметдешнийн масалш дало. Предложенешкахъ дацаран а, къастамза а церметдешнех пайдаэца.

Церметдешнашна морфологически къастам бан.

Литературин меттан стилаш а, нийсайаздаран норманаш а ларйеш, предложенешкахъ церметдешнех пайдаэца хаа.

Хандош

Хандешан йукъара грамматически маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш къасто; къамелехъ цо дечу гІуллакхах кхето.

Хандешан инфинитиван (билгалзачу кепан) грамматически билгалонаш йийца, цуьнан лард схъакъасто.

Грамматически билгалонашка а, маъІне а хъаьжжина, карарчу, йаханчу, йогІучу хенан хандешнаш къасто. Карарчу хенан хандешнийн нийсайаздаран норманаш ларйан; йаханчу хенан кепаш нийса кхолла а, йазйан а. ЙогІучу хенан кепаш нийса кхолла а, йазйан а.

Хандешан цхъаллин а, дукхазаллин а кепаш къасто.

Терахъашца а, классан гайтамашца а хийцалуш долчу хандешнех предложенешкахъ пайдаэца.

Хандешнашна морфологически къастам бан (Іамийнчун барамехъ).

7 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара кхетам

Кхуьуш болчу хиламах санна маттах кхетам хила. Къоман меттан а, культурун а, историн а уьйрах кхета (масалш дало).

Мотт а, къамел а

Тидамийн, шен битамийн, Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, Илманан-кхетаме литература йешаран буха тIехь барамехь 7 предложенел кIезиг доцу барта монологически аларш хIитто (монолог-суртхIоттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар); Илманан хаамах лаьцна къамел дан.

Лингвистически теманашна а (Iамийнчун барамехь), дахарехь биначу тидамийн буха тIехь йолчу теманашна а барамехь 5 репликел кIезиг йоцчу диалогехь дакъалаца.

Диалоган тайп-тайпана кепаш карайерзо: диалог – хаамах жоп дехар, диалог – хаам бар.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маIнин тайпанийн публицистин тексташка ладогIаран тайп-тайпана кепаш карайерзо (харжаман, довзийтаран, дуьхенгара).

Йешаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: хьажаран, Iаморан, довзийтаран, лехаман.

Барамехь 110 дашал кIезиг йоцу ладогIна йа йешна текст барта схьайийца хаа.

Барамехь 190 дашал кIезиг йоцчу ладогIначу а, йешначу а публицистин текстийн (ойлайар-тIечIагIдар, ойлайар-кхетор, ойлайар-дийцар) чулацамах кхета: барта а, йозанехь а текстан тема а, коьрта оила а билгалйаккха; текстан чулацамца догIу хаттарш хIитто а, царна жобпаш дала а; барта а, йозанан кепехь а ладогIначу публицистин текстийн чулацам ма-барра а, бацбина а, хоржуш а бовзийта (ма-дарра схьадийцарехь

йуьхьанцарчу текстан барам 170 дашал кIезиг хила ца беза; дацдинчу а, харжаман а схьадийцарехь – 180 дашал кIезиг хила ца беза).

Iалашоне а, теме а, коммункативни дагалацаме а хьаьжжина алар кхоллархьама, меттан гIирсаш нийса къасто.

Йозанехь а, барта къамелехь а вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларйан, цу йукъахь 100 – 110 дешан барам болу текст тIера схьайазйеш а; 20 – 25 дешан барам болу дешнийн диктант йазйеш а; хьалха Iамийна нийсайазйаран бакьонаш ларйеш хIоттийначу 100 – 110 дешан барам болчу йозучу текстан буха тIехь диктант йазйеш а; йозанехь къамелан оздангаллин бакьонаш ларйан.

Текст

Текстан анализ йан, цуьнан коьртачу билгалонашца йогIуш; текстан дIахIоттам а, абзацашка йекъаран башхаллаш а, текстера меттан суртхIотторан гIирсаш а гучубаха.

Текстан маIнин а, цуьнан композиционни башхаллийн а анализ йан, микротемийн а, абзацийн а масалла къасто.

Текстан предложенийн, дакъойн уьйран лексически а, грамматически а гIирсаш гучубаха.

Дахарехь, книгаш йешарехь зеделлачунна, исбаьхьаллин кхоллараллина тIе а тевжаш, къамелан тайп-тайпана функционални-маIнин тайпанийн тексташ кхолла (цу йукъахь барамехь 6 йа пул сов предложенел кIезиг йоцу сочиненеш-миниатюраш; сочиненин стилаца а, жанраца а, темин башхаллица а йогIуш, барамехь 120 дашал кIезиг йоцу классехь

йазйеш йолу сочиненеш).

Текстан хаамаш хийцаран хаарш карадерзо: кхин дIа текстан чулацам барта а, йозанан а кепехь йухаметтахIотторан Iалашонца йешначу текстан план хIотто (цхьалхе, чолхе; цIеран, хаттаран, тезисан); текстехь коьрта а, коьртаза а хаам гучубаккха; дийцархочун йуьхь хуьйцуш, текстан чулацам схьабийца; текстан хаамаш хийцаран кепех пайдаэца; тайп-тайпанчу хьостанашкара, цу йукьахь лингвистически дошамашкара а, справочни литературера а, хаам схьахаржа а, дешаран гIуллакхехь цунах пайдаэца а.

Йеллачу темехула болу хаам презентацин кепехь схьагайта.

Iилманан-дешаран текстан чулацам таблицин, схемин кепехь схьагайта; таблицин, схемин чулацам текстан кепехь схьагайта.

Тексташ тайан: йуьхьанцара а, тайина а тексташ дуьхь-дуьхьал хIитто; вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш хаарна тIе а тевжаш, шен тексташ, церан чулацам а, кепаш а кхачаме йалоран Iалашонца, тайан.

Меттан функционални тайпанаш

Меттан функционални тайпанийн башхалонаш билгалйаха: буьйцу мотт а, функционални стилаш а (Iилманан, публицистикин, гIуллакхан), исбаьхьаллин литературин мотт.

Публицистикин стилан а (цу йукьахь пайдаэцаран гуо а, функцеш а), публицистикин стилехь йолчу тексташкахь меттан суртхIотторан гIирсех пайдаэцаран а, публицистикин стилехь тексташ хIитторан норманийн а башхаллаш, жанрийн башхаллаш (интервью, репортаж, йоза) билгалйаха.

Интервьюн, репортажан, йозанан жанрехь публицистикин стилан тексташ кхолла; гIуллакхан кехаташ кечдан.

Публицистикин стилан тексташ хIитторан норманаш хаа.

гIуллакхан стилан башхаллаш билгалйаха (цу йукьахь пайдаэцаран гуо, функцеш, меттан башхаллаш).

Тайп-тайпанчу кепийн меттан анализ кхочушйарехь а, къамел дарехь а меттан функционални тайпанех долчу хаарех пайдаэца.

МЕТТАН СИСТЕМА

Морфологи. Къамелан оздангалла

Коьрта а, гIуллакхан а къамелан дакъойн дешнаш къасто, Хандешан йукьара грамматически маъIна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш къасто.

Коьртачу къамелан дакъойн дешнийн морфологически анализ йан.

Хандош

Хандош къамелан дакъа санна билгалдаккха, шен маъIне а, грамматически билгалонашка а хьаьжжина; цуьнан синтаксически гIуллакх къасто.

Хандешан спряженеш билгалйаха, хандешнаш спряженешца хийца хаа.

Кхечуьнга довлу а, ца довлу а хандешнаш довза.

Билгала, бехкаман, лааран, тIедожоран саттамашкахь долу хандешнаш каро а, билгалдаха а, къамелехь царах нийса пайдаэца а; тIедожоран саттамехь хандашца долу аларш интонацица нийса кечдан.

Хандешан латтамийн а, хаттаран а кепаш къасто хаа; оьрсийн маттаца дуьстича, нохчийн маттахь хандешан башхаллех кхета.

Хандешнашца дацаран дакъалгаш (*ца, ма*) нийсайаздаран бакьонах

пайдаэца.

Хандешнашна морфологически къастам бан.

Причасти

Хандешан кепан санна причастин башхалонаш билгалйаха. Причестехь хандешан а, билгалдешан а билгалонаш къасто.

Причестеш легайан. Карарчу а, йаханчу а, йоґучу а хенан причастийн дожарийн чаккхенаш нийсайазйаран а, причестешца **ца** нийсайаздаран а бакъонех пайдаэца.

Лааме а, лаамаза а причестеш къасто а, къамелехь царах пайдаэца хаа а.

Причастийн морфологически анализ йан, оцу хаарех къамелехь пайдаэца.

Причасти дозуш долу дош а долуш, дешнийн цхъаьнакхетарш хИтто. Причастин карчамаш кхолла.

Причастин карчамца йолчу предложенешкахь нийса сацаран хъаьркаш хИтто.

Причастин карчамашца йолу предложенеш нийсайазйаран карадерзарш кхачаме дало. Предложенехь причастин ґуллакх къасто.

Дешнийн цхъаьнакхетаршкахь (*прич.* + *цIерд.*) бартбаран уьйр нийса къасто.

Деепричасти

Хандешан кепан санна деепричастин башхалонаш билгалйаха. Деепричестехь хандешан а, куцдешан а билгалонаш къасто. Карарчу а, йаханчу а, йоґучу а хенан деепричестеш кхолла.

Къамелехь йоґучохь деепричестех пайдаэца.

Деепричастийн морфологически анализ йан, оцу хаарех къамелехь пайдаэца.

Деепричастин карчам кхолла. Предложенехь деепричастин ґуллакх къасто. Деепричастин карчамехь коьрта дош, деепричастих дозуш долу дешнаш схъакъасто, ткъа иштта деепричастин карчам шех бозуш долу хандош схъалаха; деепричестех къамелехь пайдаэца.

Деепричестешца а, деепричастин карчамашца а предложенеш нийса хИтто.

Деепричастица а, деепричастин карчамца а йолчу предложенешкахь нийса сацаран хъаьркаш хИтто.

Деепричестешца **ца** дакъалг нийсайаздаран бакъонах пайдаэца.

Масдар

Масдар хандешан кеп санна билгалдаккха, шен маьIне а, грамматически билгалонашка хъаьжжина; цуьнан синтаксически ґуллакх къасто.

Предложенешкахь масдарех нийса пайдаэца хаа. Масдаран дожарийн кепаш нийсайазйар кхачаме йало.

Къамелан тайп-тайпанчу кепашка а, стилашка а хъаьжжина, дозучу къамелехь масдаран карчамех пайдаэца.

Масдаран карчамца йолчу предложенехь нийса сацаран хъаьркаш хИтто.

Масдарца **ца** нийсайаздаран бакъонах пайдаэца.

Куцдош

Къамелехь куцдешнаш довза. Куцдешнийн йукъара грамматически маьIна къасто; маьIне хъаьжжина, куцдешнийн тайпанаш къасто;

куцдешнаш кхолладаларан, церан синтаксически билгалонийн, къамелехь цо дечу гIуллакхан башхаллаш билгалйаха.

Куцдешнийн даржаш кхолладаларан, куцдешнаш аларан норманаш ларйан.

Куцдешнашна морфологически къастам бан.

Куцдешнаш цхъаьна а, къаьстина а, дефисца а йаздаран бакъонех пайдаэца.

ГIуллакхан къамелан дакъош

ГIуллакхан къамелан дакъойн йукъара билгалонаш йийца; коьрта къамелан дакъойх уьш къаьсташ хиларх кхето.

ДештIаьхье

Къамелехь дештIаьхьенех пайдаэца, тайп-тайпанчу дожаршкахь долчу цIердешнашца а, цIерметдешнашца а цхъаьнайогIуш.

МаьIне хъаьжжина, дештIаьхьенийн тайпанаш билгалдаха.

ДештIаьхьенаш нийсайазйаран норманаш ларйан.

Хуттург

ГIуллакхан къамелан декъан санна хуттурган башхалонаш билгалйаха; маьIне, хIоттаме хъаьжжина, хуттургийн тайпанаш билгалдаха; предложенин цхъанатайпана меженаш а, чолхечу предложенийн дакъош а вовшахтосу гIирсаш санна текстехь цо ден гIуллакх довзийта.

Къамелехь хуттургех пайдаэца, церан маьIне а, стилистикин башхалашка а хъаьжжина; хуттургаш нийсайазйаран, хуттургашца йолчу чолхечу предложенешкахь сацаран хъаьркаш хIитторан, **а**, **йа** хуттургашца йолчу предложенешкахь сацаран хъаьркаш хIитторан норманаш ларйан.

Хуттургех-синонимех пайдаэца.

Хуттургийн морфологически анализ йан, оцу хаарех къамелехь пайдаэца.

Дакъалг

ГIуллакхан къамелан декъан санна дакъалган башхалонаш билгалйаха; маьIне хъаьжжина, дакъалгийн тайпанаш билгалдаха; дешан а, текстан а шатайпа маьIна довзийтарехь, хандешан кепаш кхоллайаларехь цо ден гIуллакх довзийта; дакъалгашца йолчу предложенийн интонацин башхаллех кхета.

Къамелехь хуттургех пайдаэца, церан маьIне а, стилистикин билгалоне а хъаьжжина; дакъалгаш нийсайазйаран норманаш ларйан.

Дакъалгийн морфологически анализ йан, оцу хаарех къамелехь пайдаэца.

Айдардош

Дешнийн шатайпанчу тобанан санна айдардешан башхалонаш билгалйаха; маьIне хъаьжжина, айдардешнийн тайпанаш билгалдаха; къамелехь айдардешан гIуллакх довзийта. Азтардаран дешнийн башхаллаш а, къамелехь, исбаьхьаллин литературехь царах пайдаэцар а билгалдаккха.

Айдардешнийн морфологически анализ йан, оцу хаарех къамелехь пайдаэца.

Айдардешнашца йолчу предложенешкахь сацаран хъаьркаш хIитторан норманаш ларйан.

8 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара кхетам

Кавказан къабмнийн меттанех цхъаннах санна нохчийн маттах кхетам хила.

Мотт а, къамел а

Дахарехь биначу тидамийн, шен битамийн, Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, Илманан-кхетаме йолу, публицистикин литература йешаран буха тIехь барамехь 8 предложенелкIезиг доцу барта монологически аларш хIитто (монолог-суртхIоттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар); Илманан хаамах лаьцна къамел дан.

Лингвистически теманашна а (Iамийнчун барамехь), дахарехь биначу тидамийн буха тIехь йолчу теманашна а барамехь 6 репликел кIезиг йоцчу диалогехь дакъалаца.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, публицистикин тексташка ладоьIаран тайп-тайпана кепаш (харжаман, довзийтаран, дуьхенгара) карайерзо.

Йешаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: хьажаран, довзийтаран, Iаморан, лехаман.

Барамехь 120 дашал кIезиг йоцу йешна йа ладоьIна текст барта схьайийца.

Барамехь 230 дашал кIезиг йоцчу къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанийн йешначу а, ладоьIначу а Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, публицистикин текстийн чулацамах кхета: къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанийн йешначу а, ладоьIначу а Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, публицистикин текстийн чулацам ма-барра, бацбина, хоржуш барта а, йозанан а кепехь схьабийца; (ма-дарра схьадийцарехь йуьхьанцарчу текстан барам 210 дашал кIезиг хила ца беза; дацдина а, харжаман а схьадийцарехь – 230 дашал кIезиг хила ца беза).

Iалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хьаьжжина алар кхоллархьама, меттан гIирсаш къасто.

Йозанехь а, барта къамелехь а вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларйан, цу йукъахь 110 – 120 дешан барам болу текст тIера схьайазйеш а; 25 – 30 дешан барам болу дешнийн диктант йазйеш а; хьалха Iамийна нийсайазйаран бакьонаш ларйеш хIоттийнчу 110 – 120 дешан барам болчу йозучу текстан буха тIехь диктант йазйеш а; йозанехь къамелан оздангаллин бакьонаш ларйан; къамелехь бIаьцах а, уьшарех а пайдаэцаран башхаллех кхета; къамелан оздангаллин барам къоман башхаллашца боьзна хиларх кхето; барта къамелехь а, йозанехь а нохчийн къамелан оздангаллин бакьонаш ларйан.

Текст

Текстан анализ йан, цуьнан коьртачу билгалонашца йогIуш: темица, коьртачу ойланца, предложенийн грамматически уьйраца, маьIнин цхьааллица, гIеххьа йуьзна хиларца; текстехь предложенеш вовшахтосу некъаш а, гIирсаш а гайта; текстан анализ йан, къамелан функционални-маьIнин тайпанан текст хиларе хьаьжжина; текстехь меттан суртхIотторан гIирсаш талла.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанийн тексташ йовза; меттан а, жанрийн а тайп-тайпанчу функционални тайпанийн тексташ талла; меттан тайп-тайпана анализ кхочушйарехь а, къамелехь а оцу хаарех пайдаэца.

Дахарехь, книгаш йешарехь зеделлачунна, исбаьхьаллин кхоллараллина тIе а тевжаш, къамелан тайп-тайпана функционални-маьIнин тайпанийн тексташ кхолла(цу йукъахь барамехь

7 йа цул сов предложенел кезиг йоцу сочиненеш-миниатюраш; сочиненин стилаца а, жанраца а, темин башхаллица а йогуш, барамехь 160 дашал кезиг йоцу классехь йазйеш йолу сочиненеш).

Текстан хаамаш хийцаран хаарш карадерзо: тезисаш, конспект кхолла; тайп-тайпанчу хьостанашкара, цу йукьахь лингвистически дошамашкара а, справочни литературера а, хаам схьахаржа, дешаран гуллакхехь цунах пайдаэца.

Йеллачу темехула болу хаам презентацин кепехь схьагайта.

ЛадобгІначу йа йешначу Илманан-дешаран текстан чулацам таблицин, схемин кепехь схьагайта; таблицин, схемин чулацам текстан кепехь схьагайта.

Тексташ тайан: шен/кхечу дешархоша кхоьллина тексташ церан чулацам а, кеп а кхачаме йалоран Іалашонца; йуьхьанцара а, тайина а тексташ дуьхь-дуьхьал хІитто.

Меттан функционални тайпанаш

Гуллакхан стилан а (дахьедар, кхеторан кехат, автобиографи, характеристика), Илманан стилан а, Илманан стилан коьртачу жанрийн а (реферат, Илманан темина доклад) башхаллаш билгалйаха, текстехь тайп-тайпанчу функционални тайпанийн цхьаьнадар а, текстехь предложенеш вовшахтосу гІирсаш а гучубаха.

Гуллакхан стилан (дахьедар, кхеторан кехат, автобиографи, характеристика), публицистикин жанрийн тексташ кхолла; гуллакхан кехаташ кечдан.

Іалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хьаьжжина алар кхоллархьама, меттан гІирсаш къасто.

МЕТТАН СИСТЕМА

Синтаксис. Къамелан оздангалла. Пунктуаци

Синтаксисах лингвистикин декьах санна кхетам хилар.

Дешнийн цхьаьнакхетарш а, предложенеш а синтаксисан дакъош санна довза.

Сацаран хьаьркийн функцеш къасто.

Дешнийн цхьаьнакхетар

Коьртачу дешан морфологически билгалонашка хьаьжжина, дешнийн цхьаьнакхетарш довза: цІеран, хандешан; дешнийн цхьаьнакхетарехь карарчу уьйран тайпа билгалдаккха: бартбар, урхалла, тІетовжар.

Дешнийн цхьаьнакхетарш хІитторан норманех пайдаэца. Урхаллехь а, бартбарехь а дозуш долчу дешан кепаш нийса пайдаэца.

Дешнийн цхьаьнакхетарийн синтаксически анализ йан.

Предложени

Предложенин а, барта, йозанан къамелехь предложени кечйаран гІирсан а коьртачу билгалонийн башхалонаш билгалйаха; сацаран хьаьркийн функцеш къасто.

Аларан Іалашоне, эмоцин билгалоне хьаьжжина, предложенеш йовза, церан интонацин а, маьІнин а башхаллаш, тІедожоран предложенешкахь хьадар гайтаран меттан кепаш билгалйаха; публицистикин стилан тексташкахь риторически айдарх, схьадийцаран хаттаран-жопийн кепеш пайдаэца.

Грамматически лардийн масалле хьаьжжина, предложенеш йовза;

подлежащин хиларан кепаш, сказуемин тайпанаш а (хандешан цхьалхе, хандешан хІоттаман, цІеран хІоттаман), сказуемин хиларан кепаш а.

Подлежащиний, сказуеминий йукъахь тире йилларан норманех пайдаэца.

Коьрта а, коьртаза а меженаш хиларе хьаьжжина, предложенеш йовза, йуьззина, йуьззина йоцу предложенеш йовза (диалоган къамелехь йуьззина йоцчу предложенех пайдаэцаран, барта къамелехь йуьззина йоцчу предложенин интонаци ларйаран башхаллех кхета).

Предложененин коьртазчу меженийн тайпанаш къасто (берта а, бертаза а къастамаш, йуххедиллар къастаман шатайпа кеп санна; нийса а, лач а кхачамаш, латтабийн тайпанаш).

ЦхьаныхІоттаман предложенеш, церан грамматически билгалонаш, коьрта меженаш билгалйахаран морфологически гІирсаш бовза; цхьаныхІоттаман предложенин тайпанаш къасто (цІеран предложени, билгала-йуьхьан предложени, билгалза-йуьхьан предложени, йукъара-йуьхьан предложени, йуьхьза предложени); цхьаныхІоттаман предложенин а, шинахІоттаман йуьззина йоцчу предложенин а грамматически башхаллаш билгалйаха; цхьаныхІоттаман а, шинахІоттаман а предложенин синтаксически тера догІург гучудаккха; къамелехь цхьаныхІоттаман предложенех пайдаэцаран башхаллех кхета; *хІаь*, *хІан-хІа* дешнашца йолчу предложенин грамматически а, пунктуационни а, интонацин а башхаллаш билгалйаха.

Предложенин цхьанатайпанчу меженийн а, уьш вовшахтосучу гІирсийн а (хуттургаш йолу а, хуттургаш йоцу а уьйр) билгалонийн башхалонаш билгалйаха; цхьанатайпана а, цхьанатайпана боцу а къастамаш бовза; цхьанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш схьакаро; тайп-тайпанчу кепара йолу цхьанатайпана меженаш цхьаьнайалорах къамелехь пайдаэцаран башхаллех кхета.

Цхьанатайпанчу меженашца йукъара дош долчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш а, йух-йуха йалочу *а*, *йа* хуттургашца йозучу цхьанатайпанчу меженашца йолчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш а хІитторан норманехпайдаэца.

Чолхейовлаза цхьалхе предложенеш йовза, цу йукъахь цхьанатайпана боцчу къастамашца йолу предложенеш а; цхьанатайпанчу меженашца чолхейевлла цхьалхе предложенеш, цхьанатайпанчу меженашца йукъара дош долу предложенеш а, шакъаьстинчу меженашца а, тІедерзарца а, йукъадало дешнашца а, йукъахІитто конструкцешца а, айдардешнашца а чолхейевлла предложенеш а чулоцуш.

Предложененин шакъаьстинчу меженийн тайпанаш къасто, бертачу а, бертазчу а къастамийн (цу йукъахь йуххедиллар а), латтабийн, латтаман дурсийн шакъастаран норманех пайдаэца. Дустаран карчамца йолчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хІитторан норманех а; бертачу а, бертазчу а къастамийн (цу йукъахь йуххедиллар а), латтабийн, латтаман дурсийн шакъастаран норманех а; йукъайалочу а, йукъахІитточу а конструкцешца, тІедерзаршца, айдардешнашца йолчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хІитторан норманех а пайдаэца.

Диалоган а, монологан а къамелехь, кехат йаздарехь, дІакхайкхорехь, и.д.кх. тІедерзарх пайдаэца.

Йукъайало а, йукъахІитто а конструкцеш къасто; йукъайалочу а, йукъахІитточу а конструкцешца, тІедерзаршца, айдардешнашца йолчу предложенех къамелехь пайдаэцаран башхаллех кхета, цара дечу гІуллакхах кхета; предложененин меженех тера догІуш долу йукъадало дешнаш, дешнийн цхьаьнакхетарш гучудаха.

Йукъадало дешнашца, предложенешца йукъахІитточу конструкцешца

а, тЕдерзаршца а (даържинчу а, даржазчу а), айдардешнашца а йолу предложенеш хИтторан норманех пайдаэца.

Тешна хилар, тайп-тайпана синхаамаш, мах хадор, тидам тЕбахийтар, и.д.кх. гайтархьама, къамелехь йукъадалочу дешнех пайдаэца.

Йукъадалочу дешнашца, йукъахИтточу конструкцешца йолчу предложенешкахь интонаци а, пунктуаци а ларйан.

Предложенешна синтаксически а, пунктуационни а анализ йан.

Ма-дарра а, лач а къамел

Ма-дарра а, лач а къамел довза; ма-дарра а, лач а къамелаца йолчу предложенийн цхьаьнадогIург гучудаккха.

Диалог, цитаташ, ма-дарра къамелаца йолу предложенеш а нийса кечйан.

Цитаташ йало а, алар йукъа цитаташ йалоран тайп-тайпанчу кепех пайдаэца а хаа.

Ма-дарра а, лач а къамелаца предложенеш хИтторан, цитаташ йалоран бакъонех пайдаэца.

Ма-дарра а, лач а къамелаца йолчу предложенешкахь, цитаташ йалорехь сацаран хьаьркаш хИтторан бакъонех пайдаэца.

9 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара кхетам

Адаман, республикин, йукъараллин дахарехь а нохчийн матто кхо-чушдечу гIуллакхах кхеташ хила; нохчийн меттан чобхьарчу а, арахьарчу а функцех кхета а, царах лаьцна дийца хаа а.

Мотт а, къамел а

Тидамийн, шен битамийн, Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, Илманан-кхетаме йолу литература йешаран буха тЕхь барамехь 80 дашал кIезиг доцу барта монологически аларш хИтто:

монолог-хаам, монолог-суртхIоттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар; Илманан хаамах лаьцна къамел дан.

Дахаран, Илманан-дешаран (цу йукъахь лингвистически а), теманашна диалогически а, полилогически а къамел дарехь (гIуллакх дан дагадаийтар, вовшех дагавалар, хаамах жоп дехар, хаам бар) дакъалаца (барам б репликел кIезиг хила ца беза).

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, публицистикин тексташка ладогIаран тайп-тайпана кепаш карайерзо (харжаман, довзийтаран, дуьхенгара).

Йешаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: хьажаран, Iаморан, довзийтаран, лехаман.

Барамехь 130 дашал кIезиг йоцу йешна йа ладоьIна текст барта схьайийца.

Барамехь 280 дашал кIезиг йоцчу къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанийн ладоьIначу а, йешначу а Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, публицистикин текстийн чулацамах кхета: къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанийн ладоьIначу а, йешначу а Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, публицистикин текстийн чулацам ма-барра, бацбина, хоржуш барта а, йозанан а кепехь схьабийца; (ма-дарра схьадийцарехь йуьхьанцарчу текстан барам 250 дашал кIезиг хила ца беза; дацдина а, харжаман а схьадийцарехь – 270 дашал кIезиг хила ца беза).

Iалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хьаьжжина алар

кхоллархъама, меттан гIирсаш къасто.

Йозанехъ а, барта къамелехъ а вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларйан, цу йукъахъ 120 – 130 дешан барам болу текст тIера схъайазйеш а; 30 – 35 дешан барам болу дешнийн диктант йазйеш а; хьалха Iамийна нийсайазйаран бакъонаш ларйеш хIоттийнчу 120 – 130 дешан барам болчу йозучу текстан буха тIехъ диктант йазйеш а.

Текст

Текстан анализ йан: текстан коьрта тема а, ойла а къасто а, царах кхето а; текстан коьрта тема йа ойла гойтуш йолу цIе харжа.

Текстан къамелан функционални-маьIнин тайпа къасто.

Текстехъ тайпаналлин дакъош схъакаро – суртхIоттор, дийцар, ойлай-ар-тIечIагIдар, мах хадоран аларш.

Текстан чулацам билгалбаккха, цуьнан цIаре, коьрта маьIна чулоцучу дешнашка, дIадолоре йа дерзоре хъаьжжина.

Тайп-тайпанчу жанрашкахъ йолчу текстийн къастаман билгалонаш гучуйаха.

Текстан буха тIехъ алар кхолла: йешначуьнца йа ладобгIначуьнца шен йолу йукъаметтиг барта а, йозанан а кепехъ схъагайта.

Дахарехъ, книгаш йешарехъ зеделлачунна, исбаьхьаллин произведенешна тIе а тевжаш, тексташ кхолла (цу йукъахъ барамехъ 8 йа цул сов предложенех лаьтгаш йолу а, йа барамехъ 6 – 7 чолхе дIахIоттам болчу предложенел кIезиг йоцу а сочиненеш-миниатюраш, нагахъ оцу барамо тема схъа- йелла а, коьрта ойла схъагайта а таро хилийтахъ); сочиненин стилаца а, жанраца а, темин башхаллица а йогIуш, барамехъ 220 дашал кIезиг йоцу классехъ йазйеш йолу сочиненеш.

Текстан хаамаш хийцаран хаарш карадерзо: текстехъ коьрта а, коьртаза а хаамаш билгалбаха; тайп-тайпанчу хьостанашкара, цу йукъахъ лингвистически дошамашкара а, справочни литературера а, хаам схъахаржа, дешаран гIуллакхехъ цунах пайдаэца.

Йеллачу темехула болу хаам презентацин кепехъ схъагайта.

ЛадобгIначу йа йешначу Iилманан-дешаран текстан чулацам таблицин, схемин кепехъ схъагайта; таблицин, схемин чулацам текстан кепехъ схъагайта.

Шен/кхечу дешархоша кхоьллина тексташ тайан, церан чулацам кхачаме балоран Iалашонца (бакъ йолу материал таллар, текстан йуьхьанцара маьIнин анализ – маьIнин цхъаалла, дозуш хилар, хаам хилар).

Меттан функционални тайпанаш

Iилманан стилаца богIуш болчу меттан гIирсийн, пайдаэцаран гуонан, гIуллакхийн, къамел даран тайпаналлин хьелийн, къамелан хьесапийн, исбаьхьаллин литературин меттан коьртачу башхаллийн, исбаьхьаллин произведенехъ буьйцучу меттан а, тайп-тайпанчу функционални стилийн а элементаш цхъаьнайалоран башхалонаш билгалйаха.

Къамелан тайп-тайпана функционални-маьIнин тайпанийн башхалонаш билгалйаха, цхъана текстехъ церан цхъаьнадаран башхаллех кхета; къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанех, меттан функционални тайпанех йолчу тексташкахъ меттан суртхIотторан гIирсех пайдаэцаран башхаллех кхета.

Шен текст кхолларехъ къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанех, меттан функционални тайпанех йолу тексташ хIитторан норманех а, конспект, тезисаш хIитторан, реферат йазйаран норманех а пайдаэца.

Конспект, тезисаш хIитто, рецензи, реферат йазйан.

Коммуникативни лехамашца а, меттан нийса хиларца а цхъаьнадогIуш долу шен а, кхечеран а тайп-тайпана функционални хъажам болчу къамелан аларийн мах хадо; къамелан кхачамбацарш нисдан, текст тайан.

Исбаьхьаллин литературин меттан къастаман башхаллаш меттан кхечу функционални тайпанашца йустарца гучуйаха. Йовза метафора, олицетворени, эпитет, гипербола, дустар, и.д.кх.

МЕТТАН СИСТЕМА

Синтаксис. Къамелан оздангалла. Пунктуаци

Чолхе предложени

Чолхечу предложенин дакъошна йукъа синтаксически уьйр тосу коьрта гIирсаш гучубаха.

Тайп-тайпанчу уьйрашца йолу чолхе предложенеш, хуттургаш йоцу а, хуттургаш йолу а (чолхе-цхъаьнакхетта, чолхе-караара) предложенеш йовза.

Чолхе-цхъаьнакхетта предложени

Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенин, цуьнан хIоттаман, чолхечу предложенин дакъойн маьIнин, дIахIоттаман, интонацин цхъааллин башхалонаш билгалйаха.

Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенин дакъошна йукъара маьIнин йукъаметтигаш, дакъошна йукъахь тайп-тайпана маьIнин уьйраш йолчу чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенийн интонацин башхаллаш гучуйаха.

Къамелехь чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенех пайдаэцаран башхаллех кхета.

Чолхе-цхъаьнакхетта предложени хIотторан коьртачу норманех кхета.

Чолхе-цхъаьнакхетта предложени а, цхъанатайпанчу меженашца йолу цхъалхе предложени а грамматически тера йогIуш хиларх кхета; къамелехь йогIуш йолчу конструкцех пайдаэца.

Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенешна синтаксически а, пунктуационни анализ йан.

Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенешкахь сацаран хъаьркаш хIитторан норманех пайдаэца.

Чолхе-караара предложени

Чолхе-караара предложени йовза, предложенин коьрта а, тIетуху а дакъош а, чолхе-караарчу предложенин дакъош вовшахтосу гIирсаш а къа-сто.

Карара хуттургаш а, хуттургийн дешнаш а довза.

Коьртачу а, тIетухучу а дакъошна йукъарчу маьIнин башхаллашка, дIахIоттаме, уьйран синтаксически гIирсашка хъаьжжина, чолхе-караарчу предложенийн тайпанаш довза; церан хIоттаман башхаллаш гучуйаха.

Масех тIетухучуьнца йолу чолхе-караара предложенеш, тIетухучу декъаца (къастаман, кхачаман, латтабийн) йолу чолхе-караара предложеш билгалйаха.

Чолхе-караара предложенеш а, шакъаьстинчу меженашца йолу цхъалхе предложенеш а грамматически тера йогIуш хиларх кхета; къамелехь йогIуш йолчу конструкцех пайдаэца.

Чолхе-караарчу предложенех цхъалхе предложенеш йан а, цхъалхечу предложенех чолхе предложенеш йан а, маьIна а ца хуьйцуш.

Чолхе-карара предложени хІотторан коьртачу норманех а, къамелехь чолхе-карарчу предложенех пайдаэцаран башхаллех а кхета.

Чолхе-карарчу предложенешна синтаксически а, пунктуационни а анализ йан.

Чолхе-карара предложенеш хІитторан а, цу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хІитторан а норманех пайдаэца.

Хуттургаш йоцу чолхе предложени

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин дакъошна йукьарчу маьІнин йукьаметтигийн а, уьш сацаран хьаьркашца, интонација къасторан а башхалонаш билгалйаха.

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенийн тайпанаш къасто. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех къамелехь нийса пайдаэца.

Хуттургаш йоцу чолхе предложени хІотторан коьртачу грамматически норманех а, къамелехь хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех пайдаэцаран башхаллех а кхета.

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенешна синтаксически а, пунктуационни анализ йан.

Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш а, хуттургаш йолу чолхе предложенеш а грамматически тера йогІуш хилар гучудаккха, къамелехь йогІуш йолчу конструкторех пайдаэца; хуттургаш йоцчу чолхечу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хІитторан норманех пайдаэца.

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

5 КЛАСС

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цIераш	Сахьтийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахьташ	Талламан белхаш	Кхолла- раллин белхаш	
	Дакъа 1. КАРЛАДАККХАР				
1.1	Гамийнарг карладаккхар	3	1	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	1	0	
	Дакъа 2. МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ				
2.1.	Нохчийн меттан хьал а, исбаьхьалла а. Лингвистика маттах лабцна Илма санна. Лингвистикин коьрта дакъош	2	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		2	0	0	
	Дакъа 3. МОТТ А, КЪАМЕЛ А				
3.1.	Мотт а, къамел а. Монолог. Диалог. Полилог. Мотт гуллакхдар санна	2	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		2	0	0	
	Дакъа 4. ТЕКСТ				
4.1.	Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а. Текстан композиционни дIахIот-там. Къамелан функционални-маьIнин тайпанаш.	2	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.

4.2.	Дийцар къамелан тайпа санна. Текстан маънин анализ. Текстан хаамаш хийцар	3	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		5	0	0	
Дакъа 5. МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ					
5.1	Меттан функционални тайпанаш (йукъара кхетам)	1	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		1	0	0	
Дакъа 6. МЕТТАН КЪЕПЕ					
6.1	Фонетика. Графика. Орфоэпи	10	0	1	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
6.2	Орфографи	3	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
6.3	Лексикологи	7	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
6.4	Фразеологи	3	1	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
6.5	Дешан хЮттам а, дошкхолладалар а	10	1	1	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		33	2	2	

Дақъа 7. МОРФОЛОГИ. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ОРФОГРАФИ					
7.1	Морфологи лингвистикин дақъа санна	1	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
7.2	Цердош	16	1	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		17	1	0	
Дақъа 8. СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ					
8.1	Синтаксис лингвистикин дақъа санна. Дешнийн цхъаьнакхетар	5	0	1	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
8.2	Цхъалхе шинахІоттаман предложени	21	2	1	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		26	2	2	
Дақъа 9. КАРЛАДАККХАР					
9.1	Іамийнарг карладаккхар, тІечІагІдар.	3	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	
Дақъа 10. ЖАМІДАРАН ТАЛІАР					
10.1	Сочинени	2			
10.2	Изложени	2			
10.3	Талламан белхаш	6			

Дерриг:	10			
Программин сахътийн барам	102			

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

6 КЛАСС

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цѐраш	Сахътийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахъташ	Талламан белхаш	Кхоллараллин белхаш	
	Дакъа 1. КАРЛАДАККХАР				
1.1	Гамийнарг карладаккхар	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	
	Дакъа 2. МАТТАХ ЛАЪЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ				
2.1.	Нохчийн меттан коърта функцеш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		2	0	0	
	Дакъа 3. МОТТ А, КЪАМЕЛ А				
3.1.	Къамелан тайпанаш. Монолог а, диалог а. Цѐран башхаллаш а	3	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/

					www. urok95/ru.
Дерриг:		3	1	0	
Дақъа 4. ТЕКСТ					
4.1.	Текстан хаамаш хийцар. Функциоальни-маъинин тайпанаш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
4.2.	СуртхЮотторан тайпанаш. Текстан маъинин анализ	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		5	0	0	
Дақъа 5. МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ					
5.1	Гуллакхан стиль. Илманан стиль	3	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	1	
Дақъа 6. МОРФОЛОГИ. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ОРФОГРАФИ					
6.1	Билгалдош.	15	1	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.

6.2	Терахьдош	19	1	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.3	Церметдош	18	2	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.4	Хандош	21	1	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		73	5	3	
Дакъа 9. КАРЛАДАККХАР					
9.1	Іамийнарг карладаккхар, тІечІагІдар	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	
Дакъа 10. ЖАМІДАРАН ТАЛЛАР					
10.1	Сочинени	2			
10.2	Изложени	2			
10.3	Талламан белхаш	6			
Дерриг:		10			
Программин сахътийн барам		102			

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

7 КЛАСС

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цѐрaш	Сахътийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахъташ	Талламан белхаш	Кхолларалин белхаш	
	Дакъа 1. КАРЛАДАККХАР				
1.1	Гамийнарг карладаккхар	3	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	1	0	
	Дакъа 2. МАТТАХ ЛАЪЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ				
2.1.	Нохчийн мотг кхуъуш болу хилам санна	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		2	0	0	
	Дакъа 3. МОТТ А, КЪАМЕЛ А				
3.1.	Монолог а, цуънан тайпанаш а. Диалог а, цуънан тайпанаш а	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	

Дақъа 4. ТЕКСТ					
4.1.	Текстан коърта билгалонаш (карладаккхар). Ойлайар къамелан функционални-маъИнин тайпа санна.	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
4.2.	Текстан хаамаш хийцар. Текстан маъИнин анализ	2	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
Дерриг:		4	0	1	
Дақъа 5. МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ					
5.1	Къамелан стилаш	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
Дерриг:		3	0	0	
МЕТТАН КЪЕПЕ					
Дақъа 6. МОРФОЛОГИ. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА					
6.1	Морфологи меттан Илманан дақъа санна (жамІдар)	1	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.
6.2	Хандош	18	2	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www.urok95.ru.

6.3	Причасти хандешан кеп санна	10	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.4	Деепричасти хандешан кеп санна	8	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.5	Масдар	7	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.6	Куцдош	12	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.7	Гуллакхан кьамелан дакъош	1	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.8	Дештгаъхье	4	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.9	Хуттург	4	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.10	Дакъалг	4	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/

					www. urok95/ru.
6.11	Айдардош	4	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		73	6	3	
Дахъя 7. КАРЛАДАККХАР					
7.1	Гамийнарг карладаккхар, тГечГагГдар	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	
Дахъя 8. ЖАМЦАРАН ТАЛЛАР					
8.1	Сочинени	2			
8.2	Изложени	2			
8.3	Талламан белхаш	7			
Дерриг:		11			
Программин сахътийн барам		102			

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

8 КЛАСС

№	Программин дахъойн а, темийн а цГераш	Сахътийн барам	Электронни дешаран ресурс
---	---------------------------------------	----------------	---------------------------

п/п		Декъан сахъташ	Талламан белхаш	Кхолла- раллин белхаш	
	Дакъа 1. КАРЛАДАККХАР				
1.1	Гамийнарг карладаккхар	3	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	1	0	
	Дакъа 2. МАТТАХ ЛАЪЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ				
2.1.	Нохчийн мотт Кавказан кхечу къаьмнийн меттанашна йукъахъ	1	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		1	0	0	
	Дакъа 3. МОТТ А, КЪАМЕЛ А				
3.1.	Къамелан тайпанаш. Монолог а, диалог а. Церан тайпанаш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		2	0	0	
	Дакъа 4. ТЕКСТ				
4.1.	Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а. Къамелан функционални-маьӀнин тайпанаш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
4.2.	Текстан маьӀнин анализ.	2	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

	Текстан хаамаш хийцар				https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		4	0	1	
Дақъа 5. МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЪНИ ТАЙПАНАШ					
5.1	Гуллакхан стиль. Гуллакхан стилан жанраш. Илманан стиль. Илманан стилан жанраш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		2	0	0	
МЕТТАН КЪЕПЕ					
Дақъа 6. СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЪДАНГАЛЛА. ПУНКТУ-АЦИ					
6.1	Синтаксис лингвистикин дақъа санна. Пунктуаци. Сацаран хъаркийн функцеш	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.2	Дешнийн цхъаьнакхетар а, цуьнан билгалонаш а. Коьртачу дешан морфологически билгалонашка хъаьжжина, дешнийн цхъаьнакхетаран тайпанаш. Деш- нийн цхъаьнакхетарехъ карарчу уьйран кепаш	4	2	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.3	Предложени а, цуьнан коьрта билгалонаш а. Предложеныйн тайпанаш	2	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.4	ШинахЮттаман предложени. Предложенин коьрта меженаш (грамматически лард)	11	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.

6.5	Предложенин коьртаза меженаш	17	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.6	ЦхъанахIоттаман предложенеш. ЦхъанахIоттаман предложенийн тайпанаш	11	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.7	Чолхейаблла цхъалхе предложени. Цхъанатайпанчу меженашца йолу предложенеш	6	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.8	Шакъабстинчу меженашца йолу предложнеш. Шакъабстинчу меженийн тайпанаш	7	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.9	Тедерзаршца, йукъайалочу а, йукъахIитточу а конструкцешца йолу предложенеш. Тедерзар. Йукъайало конструкцеш. ЙукъахIитто конструкцеш	7	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.10	Ма-дарра а, лач а къамел. Цитировани	6	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.11	Грамматически талларш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		76	6	3	
Дакъа 7. КАРЛАДАККАХАР					

7.1	Тамийнарг карладаккхар, тЕчІагІдар.	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	
Дақъа 8. ЖАМІДАРАН ТАЛІАР					
8.1	Сочинени	2			
8.2	Изложени	2			
8.3	Талламан белхаш	7			
Дерриг:		11			
Программин сахътийн барам		102			

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

9 КЛАСС

№ п/п	Программин дақъойн а, темийн а цІераш	Сахътийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахъташ	Талламан белхаш	Кхолларалин белхаш	
Дақъа 1. КАРЛАДАККХАР					
1.1	Тамийнарг карладаккхар	5	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		5	1	0	

Дақъа 2. МАТТАХ ЛАЪЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ					
2.1.	Нохчийн Республликехъ нохчийн матто кхочушден гӀуллакх. Нохчийн мотт вайн заманан дуьненахъ. Вайн заманан нохчийн литературин меттан норманаш	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	
Дақъа 3. МОТТ А, КЪАМЕЛ А					
3.1.	Барта а, йозанан а, монологически а, диалогически а къамел, полилог (карладаккхар). Къамелан гӀуллакхан кепаш: дийцар, йоза, ладогӀар, йешар.	5	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		5	0	0	
Дақъа 4. ТЕКСТ					
4.1.	Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а (жамӀдар). Къамелан функционални-маьӀнин тайпанаш (жамӀдар). Текстан маьӀнин анализ (жамӀдар). Текстан хаамаш хийцар.	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
4.2.	Дийцар къамелан тайпа санна. Текстан маьӀнин анализ. Текстан хаамаш хийцар	3	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		5	0	1	
Дақъа 5. МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ					
5.1	Вайн заманан нохчийн меттан функционални тайпанаш. Исбаьхьаллин литературин мотт а, вайн заманан нохчийн меттан тайпанех иза къаьсташ хилар а. Илманан стиль.	4	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.

Дерриг:		4	0	0	
Дақъа 6. МЕТТАН КЪЕПЕ. СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ					
6.1	Чолхе предложени	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.2	Чолхе-цхъаьнакхетта предложени	10	1	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.3	Чолхе-карара предложени	31	2	2	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.4	Хуттургаш йоцу чолхе предложени	16	1	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		59	4	4	
Дақъа 9. КАРЛАДАККХАР					
9.1	Іамийнарг карладаккхар, тІечІагІдар.	6	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		6	1	0	
Дақъа 10. ЖАМІДАРАН ТАЛІАР					
10.1	Сочинени	2			

10.2	Изложени	3			
10.3	Талламан белхаш	7			
Дерриг:		12			
Программин сахътийн барам		99			

НОХЧИЙН МЕТТАН ПОУРОЧНИ ПЛАНИРОВАНИ

5 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахьтийн барам			Терахь	Электронни дешаран ресурс
		Сахьт	Тал-ламан белхаш	Кхолларал-лин белхаш		
	МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ (2 с.)					
1	Нохчийн меттан хьал а, исбаьхьалла а.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
2	Лингвистика маттах лабцна Илма санна.	1	0	0		https://desharkho.ru/
	КАРЛАДАККХАР (3 с.+ 1с.)					
3	Гамийнарг карладаккхар. Дешан чаккхенгахь шала мукъаза элпаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
4	Къамелан дакъош. ЦӀердош. ЦӀердешан дожарш.	1	0	0		www.urok95.ru .
5	Билгалдош.	1	0	0		https://desharkho.ru/
6	Хаарш талларан болх	1	1	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	ТЕКСТ (5 с.)					
7	Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а. Текстан композиционни дӀахӀоттам.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
8	Къамелан функциональни-маӀнин тайпанаш.	1	0	0		www.urok95.ru .
9	Дийцар къамелан тайпа санна.	1	0	0		https://desharkho.ru/
10	Текстан маӀнин анализ.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
11	Текстан хаамаш хийцар.	1	0	0		https://ps95.ru/di

						kdosham/ru/
12	Меттан функционални тайпанаш	1	0	0		www. urok95/ru.
	СИНТАКСИС. КЪАМЕ- ЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ (5 с.+1 с)					
13	Синтаксисах, пунктуацех лаьцна кхетам.	1	0	0		https://desharkho.ru/
14	Сацаран хьаьркаш а, церан функцеш а.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
15	Дешнийн цхьаьнакхетар а, предложени а синтаксисан дакъош.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
16	Дешнийн цхьаьнакхетар а, цуьнан билгалонаш а.	1	0	0		www. urok95/ru.
17	Коьртачу дешан морфологически билгалонашка хьаьжжина, дешнийн цхьаьнакхетаран коьрта тайпанаш (цЦеран а, хандешан а).	1	0	0		https://desharkho.ru/
18	Изложени	1	0	1		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
	ЦХЪАЛХЕ ШИНАХ1ОТТАМАН ПРЕДЛОЖЕНИ (21 с. + 2 с.)					
19	Предложени а, цуьнан билгалонаш а. Предложенийн тайпанаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
20	Талламан болх	1	1	0		www. urok95/ru.
21	Дийцаран предложенийн маьӀнин а, интонацин а башхаллаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
22	Хаттаран предложенийн маьӀнин а, интонацин а башхаллаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
23	Тедожоран предложенийн маьӀнин а, интонацин а башхаллаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
24	Айдаран а, айдаран йоцчу а	1	0	0		www. urok95/ru.

	предложенин маънин а, интонацин а башхаллаш.					
25	Предложенин чаккхенехъ сацаран хъаьркаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
26	Интонаци.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
27	Сочинени	1	0	1		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
28	Подлежащи.	1	0	0		www.urok95.ru.
29	Сказуеми.	1	0	0		https://desharkho.ru/
30	Предложенин коьртаза ме- женаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
31	Кхачам.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
32	Къастам.	1	0	0		www.urok95.ru.
33	Латтам.	1	0	0		https://desharkho.ru/
34	Грамматически лардийн масалле хъаьжжина, пред- ложенин тайпанаш: цхьал- хе, чолхе.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
35	Йаьржина а, йаржаза а предложенеш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
36	Предложенин цхьанатайпа- на меженаш, къамелехъ ца- ра деш долу гIуллакх.	1	0	0		www.urok95.ru.
37	Предложенин цхьанатай- панчу меженашца йукъара дешнаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
38	Тедерзар. Тедерзарехъ са- царан хъаьркаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
39	Цхьалхечу предложенин синтаксически къастам.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
40	Ма-дарра къамелаца йолу предложенеш.	1	1	0		www.urok95.ru.
41	Ма-дарра къамелехъ саца- ран хъаьркаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
	МОТТ А, КЪАМЕЛ А (2 с. + 1 с.)					http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

42	Мотг а, къамел а.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
43	Монолог. Диалог. Полилог.	1	0	0		www.urok95.ru .
44	Талламан болх.	1	1	0		https://desharkho.ru/
	ФОНЕТИКА. ГРАФИКА. ОРФОЭПИ (10 С. + 1 С.)					
45	Фонетика а, графика а лингвистикин дакъош санна.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
46	Аз меттан дакъа санна. Озан маъна къасторан гуллакх.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
47	Нохчийн меттан мукъачу, мукъазчу абзнийн система.	1	0	0		www.urok95.ru .
48	Мукъа а (деха, доца), мукъаза (къора, зевне) абзнаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
49	Фонетически транскрипцин элементаш. Дош фонетически къастор.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
50	Дешдакъа. Тохар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
51	Абзнаш, элпаш цхъабнадар.	1	0	0		www.urok95.ru .
52	Нохчийн алфавитан хIоттам. Дош фонетически къастор.	1	0	0		https://desharkho.ru/
53	Орфоэпи лингвистикин дакъа санна.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
54	Интонаци, цуьнан функцеш. Интонацин коьрта элементаш	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
55	Сочинени.	1	0	1		www.urok95.ru .
	ОРФОГРАФИ (3с)					
56	Орфографи лингвистикин дакъа санна.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
57	Й элпан нийсайаздар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
58	Къасторан т, ь хъаьркин нийсайаздар.	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
	ЛЕКСИКОЛОГИ (7 с.)					

59	Лексикологи лингвистикин дакъа санна.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
60	Дош – меттан коьрта дакъа. Цъхьа маьІна долу а, дукха маьІнаш долу а дешнаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
61	Дешан нийса а, тӀедеана а маьІнаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
62	Синонимаш. Антонимаш. Омонимаш.	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
63	Синонимаш. Антонимаш. Омонимаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
64	Лексически дошамийн тайпанаш а, ненан меттан дешнийн хьал карадерзорехь цара ден гӀуллакх а.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
65	Цена нохчийн а, тӀеэцна а дешнаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	ФРАЗЕОЛОГИ (3 с. + 1 с.)					www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
66	Фразеологизмаш, церан маьІна, царах пайдаэцар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
67	Талламан болх. Тест №1.	1	1	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
68	Фразеологически дошамаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
69	Лексикологич 1амийнарг карладакхар.	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
	ДЕШАН ХІОТТАМ А, ДОШКХОЛЛАДАЛАР А (10 с. + 2 с.)					
70	Морфема меттан уггар жима маьІне дакъа.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
71	Дешан лард.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
72	Морфемийн тайпанаш: орам.	1	0	0		www.urok95.ru .

						https://desharkho.ru/
73	Морфемийн тайпанаш: деш-хьалхе.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
74	Талламан болх.	1	1	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
75	Морфемийн тайпанаш: суффикс.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
76	Морфемийн тайпанаш: чаккхе.	1	0	0		www.urok95.ru. https://desharkho.ru/
77	Цхъанаораман (гергара) дешнаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
78	Нохчийн маттахь дешнаш кхолладаларан коьрта кепаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
79	Дешнаш кхолладаларехь а, хийцадаларехь а морфемашкахь мукъачу а, мукъазчу а абзнийн хийцадалар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
80	Дешнийн морфемни анализ.	1	0	0		www.urok95.ru. https://desharkho.ru/
81	Изложени	1	0	1		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
	МОРФОЛОГИ. КЪАМЕЛАН ОБЪЗДАНГАЛЛА. ОРФОГРАФИ (17 с. + 1с.)					http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
82	Морфологи лингвистикин дакъа.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
83	Цердош къамелан дакъа санна.	1	0	0		www.urok95.ru. https://desharkho.ru/
84	Цердош, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
85	Къамелехь цердешан г'уллакх.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
86	Долахь а, йукъара а цердешнаш, церан нийсайаздар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/

87	Цердешнийн грамматически классаш.	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
88	Цердешнийн терахь.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
89	Цердешнийн терахь.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
90	Цхьаллин йа дукхаллин терахьан бен кеп йоцу цердешнаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
91	Цердешнийн легарш.	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
92	Цердешнийн легарш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
93	Дожарийн маъйна.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
94	Дожарийн маъйна.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
95	Цердешнаш кхолладаларан некъаш.	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
96	Цердешнаш кхолладаларан некъаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
97	Цердешнашца ца нийсайаздар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
98	Цердешнаш морфологически къастор.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
99	Шеран талламан болх.	1	1	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
	Карладаккхар (3 с.)					
100	Предложенин коьрта, коьртаза меженаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
101	Тедерзарца йолу предложени, интонацин башхаллаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
102	Монолог. Диалог.	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
ПРОГРАММИЦА САХЪТИЙН БАРАМ		102	6	4		

6 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахътийн барам			Терахъ	Электронни дешаран ресурс
		Сахът	Талламан белхаш	Кхолларалин белхаш		
	МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХА-АМАШ (2с.)					
1	Нохчийн меттан коьрта функцеш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
2	Текстан коьрта билгалонаш. Текст а, къамелан стилаш а.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	КАРЛАДАККАР (3с.)					
3	Омонимаш, синонимаш, антонимаш.	1	0	0		www.urok95.ru .
4	Дешан лард, чаккхе, орам, дешхъалхе, суффикс.	1	0	0		www.urok95.ru .
5	Къамелан дакъош.	1	0	0		www.urok95.ru .
	МОТТ А, КЪАМЕЛ А. (3с.+ 1 с.)					
6	Къамелан тайпанаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
7	Монолог а, диалог а, церан башхаллаш а	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
8	Монолог а, диалог а, церан башхаллаш а	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
9	Талламан диктант	1	1	0		
	ТЕКСТ (5 с.)					
10	Текстан хаамаш хийцар. Функциоальни-маьӀнин тайпанаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
11	Текстан коьрта чулацам, маьӀнин коьрта дешнаш	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
12	СуртхӀотторан тайпанаш.	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
13	Текстан маьӀнин анализ.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

14	Текст а, цуьнан башхаллаш а	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
	МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙ-ПАНАШ (3с.+1 с.)					
15	ГПуллакхан стиль. Илманан стиль.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
16	ГПуллакхан стиль. Илманан стиль.		0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
17	Сочиненина кечам бар.	1	0	0		www.urok95.ru. https://desharkho.ru/
18	Сочинени. «Ларде вай Іалам!»	1	0	1		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	МОРФОЛОГИ. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ОРФОГРАФИ					
	Билгалдош (15с.+ 2 с.).					
19	Билгалдош, цуьнан маъІна.	1	0	0		www.urok95.ru.
20	Билгалдешнийн тайпанаш.	1	0	0		www.urok95.ru.
21	Билгалдешнийн тайпанаш тІечІагІдар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
22	Лаамаза а, лааме а билгалдешнаш.	1	0	0		www.urok95.ru.
23	Талламан болх		1	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
24	Лаамаза а, лааме а билгалдешнаш карладахар.	1	0	0		www.urok95.ru. https://desharkho.ru/
25	Билгалдешнийн терахъашца хийцадалар.	1	0	0		www.urok95.ru.
26	Мухаллин билгалдешнийн даржаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
27	Билгалдешнийн легарш.	1	0	0		www.urok95.ru.
28	Билгалдешнийн легарш тІечІагІдар.	1	0	0		www.urok95.ru.
29	Билгалдешнийн кхолладалар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
30	Билгалдешнийн кхолладалар тІечІагІдар.	1	0	0		www.urok95.ru. https://desharkho.ru/
31	Билгалдашах Іамийнарг карладаккхар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/

						osham/ru/
32	Тіеэцна билгалдешнаш нийсайаздар	1	0	0		www. urok95/ru. https://desharkho.ru /
33	Изложени	1	0	1		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
34	Билгалдош грамматически къастор.	1	0	0		www. urok95/ru.
35	Билгалдош грамматически къастор. Тіечлаглар.	1	0	0		www. urok95/ru.
	Терахьдош (19с. +2)					https://ps95.ru/dikd osham/ru/
36	Терахьдош.	1	0	0		www. urok95/ru.
37	Масаллин терахьдешнаш.	1	0	0		www. urok95/ru.
38	Масаллин терахьдешнаш тіечлаглар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikd osham/ru/
39	Роглаллин терахьдешнаш	1	0	0		www. urok95/ru.
40	Роглаллин терахьдешнаш тіечлаглар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikd osham/ru/
41	Талламан болх.	1	1	0		www. urok95/ru. https://desharkho.ru /
42	Декъаран терахьдешнаш.	1	0	0		www. urok95/ru.
43	Гулдаран терахьдешнаш.	1	0	0		www. urok95/ru.
44	Билгалза-масаллин терахьдешнаш.	1	0	0		www. urok95/ru.
45	Билгалза-масаллин терахьдешнаш тіечлаглар.	1	0	0		www. urok95/ru.
46	Эцаран терахьдешнаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikd osham/ru/
47	Дакъойн терахьдешнаш.	1	0	0		www. urok95/ru. https://desharkho.ru /
48	Терахьдешнийн хлоттам.	1	0	0		https://ps95.ru/dikd osham/ru/
49	Терахьдешнийн легадалар.	1	0	0		www. urok95/ru. https://desharkho.ru /
50	Терахьдешнийн легадалар.	1	0	0		www. urok95/ru.
51	Сочинени	1	0	1		https://ps95.ru/dikd osham/ru/

52	Терахъдешнийн легаран кепаш.	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
53	Терахъдешнийн легадалар тӀечӀагӀдар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
54	Терахъдешнийн легаран кепаш тӀечӀагӀгъяр.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
55	Терахъдешнийн нийсайаздар	1	0	0		www.urok95.ru .
56	Терахъдешнийн нийсайаздар. ТӀечӀагӀдар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	ЦӀерметдош (18с.+2)					
57	ЦӀерметдош.	1	0	0		www.urok95.ru .
58	ЦӀерметдешнийн тайпанаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
59	ЦӀерметдешнийн тайпанаш тӀечӀагӀдар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
60	Яххыйн цӀерметдешнаш а, церагӀ легар а.	1	0	0		www.urok95.ru .
61	Дерзоран цӀерметдешнаш а, церагӀ легар а.	1	0	0		www.urok95.ru .
62	Дерзоран цӀерметдешнийн легар тӀечӀагӀдар.	1	0	0		www.urok95.ru .
63	Доладерзоран цӀерметдешнаш.	1	0	0		www.urok95.ru .
64	Дерзоран-доладерзоран цӀерметдешнаш а, церагӀ легар а.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
65	Талламан болх (тест)	1	1	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
66	Дерзоран-доладерзоран цӀерметдешнийн легар тӀечӀагӀдар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
67	Гайтаран цӀерметдешнаш.	1	0	0		www.urok95.ru .
68	Гайтаран цӀерметдешнаш тӀечӀагӀдар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
69	Къастаман цӀерметдешнаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
70	Къастамза цӀерметдешнаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

71	Дацаран цѐрметдешанаш.	1	0	0		www.urok95.ru .
72	Хаттаран-йукъаметтигалин цѐрметдешнаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
73	Талламан болх.	1	1	0		https://desharkho.ru/
74	Хаттаран-йукъаметтигалин цѐрметдешнаш тѐчлaгlдар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
75	Хаттаран-йукъаметтигалин цѐрметдешнаш тѐчлaгlдар.	1	0	0		www.urok95.ru .
76	Цѐрметдош къастор.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	Хандош (21с.+2 с.)					
77	Хандош.	1	0	0		https://desharkho.ru/
78	Хандешан билгалза кеп.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
79	Хандешан билгалза кеп тѐчлaгlйар.	1	0	0		www.urok95.ru .
80	Хандешан хенаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
81	Хандашах lамийнарг тѐчлaгlдар.	1	0	0		https://desharkho.ru/
82	lамийнарг карладаккхар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
83	Хандешан карара хан.	1	0	0		www.urok95.ru .
84	Хандешан йахана хан.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
85	Хандешан йахана хан тѐчлaгlйар.	1	0	0		https://desharkho.ru/
86	йаханчу хенан хандешнийн чаккхенаш нийсаязъяр.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
87	Изложени	1	0	1		www.urok95.ru .

88	Хандешан йоглу хан.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
89	Хандешан йоглу хан.	1	0	0		https://desharkho.ru/
90	Хандешнийн классашца хийцадалар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
91	Хандешнийн терахьашца хийцадалар.	1	0	0		www.urok95.ru .
92	Хандешнийн классашца, терахьашца хийцадалар тлечлаглар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
93	Хандешан цхьаллин, дукхазаллин кепаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
94	Хандешан цхьаллин, дукхазаллин кепаш тлечлаглар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
95	Хандешнийн терахь а, кеп а вовшахкьастор.	1	0	0		www.urok95.ru .
96	Хандешнийн терахь а, кеп а вовшахкьастор. Тлечлаглар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
97	Хандош кьастор.	1	0	0		https://desharkho.ru/
98	Хандош кьастор.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
99	Шеран талламан болх.		1	0		www.urok95.ru .
	Тамийнарг карладаккхар (3с.)		0	0		
100	Билгалдешан грамматически билгалонаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
101	Терахьдешнийн легадалар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
102	Цлержметдешнийн тайпанаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
ПРОГРАММИЦА САХЬТИЙН БАРАМ		102	6	4		

7 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахьтийн барам			Терахь	Электронни деша- ран ресурс
		Сахьт	Талла ман белхаш	Кхолла раллин белхаш		
	МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ (2 с.)					
1	Нохчийн мотт кхуьуш болу хилам санна.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
2	Къоман меттан, культурин, историн уьйр.	1	0	0		www. desharkho.ru
	КАРЛАДАККХАР (3 с. + 1 с.)					
3	Гамийнарг карладаккхар. Билгалдош.	1	0	0		www. desharkho.ru
4	Церметдош. Церметдешан тайпанаш.	1	0	0		www. urok95/ru.
5	Хандош. Хандешан хенаш.	1	0	0		www. desharkho.ru
6	Хаарш талларан болх	1	1	0		ps95.ru/dikdosham/
	МОТТ А, КЪАМЕЛ А (3 с.)					
7	Монолог-суртхЮоттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар.	1	0	0		www. urok95/ru.
8	Диалог – текстан кеп	1	0	0		www. desharkho.ru
9	Диалоган тайпанаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
	ТЕКСТ (4 с.+ 1 с.)					
10	Текст къамелан произведени санна. Текстан коьрта билгалонаш (жамI дар).	1	0	0		www. urok95/ru.
11	Текстан дIахЮоттам. Абзац. Текстехь меттан суртхЮотторан гIирсаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
12	Текстан-ойлайаран дIахЮоттаман башхаллаш.	1	0	0		www. urok95/ru.
13	Текстан маьIнин анализ.	1	0	0		www. urok95/ru.
14	Сочинени	1	0	1		ps95.ru/dikdosham/

	МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЪНИ ТАЙПАНАШ (3с.)					www. desharkho.ru
15	Меттан функционални тайпанех лаьцна кхетам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
16	Публицистикин стиль. Публицистикин стилан жанраш.	1	0	0		www. urok95/ru.
17	Гуллакхан стиль. Пайда-эцаран гуо, функцеш, меттан башхаллаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
	ХАНДОШ (19 с.+3 с.)					
18	Морфологи меттан Илманан дакъа санна (жамI дар).	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
19	Хандешан саттамаш. Билгала саттам.	1	0	0		www. urok95/ru.
20	Хандешан саттамаш. Бехкаман саттам.	1	0	0		www. urok95/ru.
21	Талламан болх.	1	1	0		ps95.ru/dikdosham/
22	Билгала, бехкаман саттамаш. ТечIагIдар.	1	0	0		www. urok95/ru.
23	Хандешан саттамаш. Ларан саттам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
24	Хандешан саттамаш. Тедожоран саттам.	1	0	0		www. urok95/ru.
25	Хандешан саттамаш течIагIбар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
26	Хандешан спряженеш. Хьалхара спряжени.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
27	Хандешан спряженеш. ШолгIа спряжени.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
28	Дешан орамехь мукъа аьзнаш хийцадалар.	1	0	0		www. desharkho.ru
29	Кхечуьнга довлу а, ца довлу а хандешнаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
30	Талламан болх. Тест №1.	1	1	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
31	Хандешнийн кхолладалар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
32	Хандешнийн кхолладалар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
33	Хандешан хаттаран а, латта-	1	0	0		www. desharkho.ru

	ман а кепаш.					
34	Хандешнашца дацаран дакъалгаш (<i>ца, ма</i>) нийсайаздар.	1	0	0		www.desharkho.ru
35	Хандешнийн чаккхенгахь <i>н</i> йаздар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
36	Хандешнийн чаккхенгахь <i>н</i> йаздар.	1	0	0		www.urok95.ru .
37	Хандош морфологически къастор.	1	0	0		www.desharkho.ru
38	Хандашах Iамийнарг карладаккхар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
39	Изложени	1	0	1		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
	ПРИЧАСТИ (10 с.+1 с.)					
40	Причасти хандешан кеп санна.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
41	Причастин хенаш.	1	0	0		www.desharkho.ru
42	Причастин хенаш.	1	0	0		www.desharkho.ru
43	Лааме а, лаамаза а причастеш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
44	Талламан болх.	1	1	0		ps95.ru/dikdosham/
45	Причастин карчам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
46	Причастин карчамца йолчу предложешкахь сацаран хъаьркаш.	1	0	0		www.desharkho.ru
47	Причастийн легайалар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
48	Причастийн нийсайазйар.	1	0	0		www.desharkho.ru
49	Причастешца <i>ца</i> цхъаьна а, къаьстина а йаздар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
50	Причасти морфологически къастор.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
	ДЕЕПРИЧАСТИ (8 с.)					
51	Деепричасти хандешан кеп санна.	1	0	0		www.urok95.ru .

52	Деепричастин хенаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
53	Деепричастин хенаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
54	Деепричастин карчам.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
55	Деепричастица а, дееприча- стин карчамца а йолчу предложенешкахъ сацаран хъаьркаш.	1	0	0		www. urok95/ru.
56	Деепричастешца дацаран дакъалг ца нийсайаздар.	1	0	0		www. desharkho.ru
57	Предложенехъ деепричастин синтаксически гІуллакх.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
58	Деепричастех Іамийнарг карладаккхар.	1	0	0		www. urok95/ru.
59	Сочинени	1	0	1		ps95.ru/dikdosham /
	МАСДАР (7 с. + 1 с.)					ps95.ru/dikdosham/
60	Масдар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
61	Масдаран грамматически категореш: терахъ, классан гайтам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
62	Масдаран легар.	1	0	0		www. desharkho.ru
63	Масдаран карчам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
64	Масдаран карчамехъ саца- ран хъаьркаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
65	Масдарца ца нийсайаздар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
66	Масдаран синтаксически гІул- лакх.	1	0	0		www. urok95/ru.
67	Талламан болх. Тест №2.	1	1	0		ps95.ru/dikdosham/
	КУЦДОШ (12 с. + 1 с.)					
68	Куцдашах кхетам. Куцдеш- нийн йукъара грамматически маъІна.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
69	Куцдешнийн тайпанаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
70	Куцдешнийн тайпанаш.	1	0	0		www. urok95/ru.

71	Куцдешан синтаксически гҮуллакх.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
72	Куцдешнийн дустаран даржаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
73	Куцдешнийн кхолладалар.	1	0	0		www.urok95.ru.
74	Куцдешнийн кхолладалар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
75	Талламан болх.	1	1	0		ps95.ru/dikdosham/
76	Куцдешнийн нийсайаздар: цхъаьна, къаьстина, дефисца йаздар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
77	Куцдешнийн нийсайаздар: цхъаьна, къаьстина, дефисца йаздар.	1	0	0		www.desharkho.ru
78	Куцдашах Iамийнарг карладаккхар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
79	Куцдош морфологически къастор.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
80	Кобртачу къамелан дакьойх Iамийнарг гIечIагIдар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
	<i>ГҮУЛЛАКХАН КЪАМЕЛАН ДАКЪОШ (18 с. + 2 с.)</i>					
81	ГҮуллакхан къамелан дакьойх йукьара кхетам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
82	ДештIаьхье гҮуллакхан къамелан дакьа санна.	1	0	0		www.urok95.ru.
83	ДештIаьхьенийн тайпанаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
84	ДештIаьхьенийн тайпанаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
85	Изложени	1	0	1		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
86	Кхечу къамелан дакьойх кхоллайелла дештIаьхьенаш. Церан нийсайазйар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
87	Хуттург гҮуллакхан къамелан дакьа санна.	1	0	0		www.desharkho.ru
88	Хуттургийн тайпанаш, шайн маьIне хьаьжжина.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
89	Хуттургийн тайпанаш, шайн хIоттаме хьаьжжина.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
90	Предложенин цхъанатайпана	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/

	меженаш а, чолхечу предложенийн дакъош а вовшахтосучу хуттургашца (а, йа) йолчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш.					http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
91	Дакьалг гГуллакхан кьамелан дакъа санна.	1	0	0		www.desharkho.ru
92	Дакьалгийн тайпанаш, шайн маьНе а, пайдаэцаре а хьаьжжина.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
93	Дакьалгийн нийсайаздар.	1	0	0		www.desharkho.ru
94	Тайп-тайпанчу кьамелан дакъошца дакъалгаш дефисца а, кьаьстина а йаздар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
95	Айдардашах кхетам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
96	Айдардешнийн нийсайаздар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
97	Айдардешнашца йолчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш.	1	0	0		www.desharkho.ru
98	Азтардаран дешнаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
99	Шеран талламан болх	1	1	0		ps95.ru/dikdosham/
	КАРЛАДАККХАР (3 с.)					ps95.ru/dikdosham/
100	Хандешан саттамаш.	1	0	0		www.desharkho.ru
101	Причасти. Деепричасти.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
102	Куцдешнийн кхолладалар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
ПРОГРАММИЦА САХЬТИЙН БАРАМ		102				

8 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахьтийн барам			Терахь	Электронни деша-ран ресурс
		Сахьт	Талла ман белхаш	Кхолла раллин белхаш		
	МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ (1 с.)					
1	Нохчийн мотт кавказан кхечу къаьмнийн меттанашна йукъахь	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
	КАРЛАДАККАХАР (3 с.)					
2	Й элп йаздар.	1	0	0		www. urok95/ru.
2	Дешан чаккхенга н элп йаздар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
4	Орфографи	1	0	0		www. desharkho.ru
	МОТТ А, КЪАМЕЛА (2 с. + 1 с.)					
5	Къамелан тайпанаш.	1	0	0		www. urok95/ru.
6	Монолог а, диалог а. Церан тайпанаш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
7	Хаарш талларан болх	1	1	0		www. desharkho.ru
	ТЕКСТ (4 с.)					
8	Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а.	1	0	0		www. urok95/ru.
9	Къамелан функциональни-маьӀнин тайпанаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
10	Текстан маьӀнин анализ.	1	0	0		www. desharkho.ru
11	Текстан хаамаш хийцар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
	МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ (2с. + 1 с.)					
12	Гуллакхан стиль. Гуллакхан стилан жанраш.	1	0	0		www. urok95/ru.
13	Илманан стиль. Илманан стилан жанраш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

14	Изложени	1	0	1		www.desharkho.ru
СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ (76с. + 9 с.)						
15	Синтаксис лингвистикин дакъа санна.	1	0	0		www.urok95.ru.
16	Пунктуа̀ци.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
17	Сацаран хъаьркийн функцеш.	1	0	0		www.desharkho.ru
18	Дешнийн цхъаьнакхетар а, цуьнан билгалонаш а.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
19	Дешнийн цхъаьнакхетаран тайпанаш.	1	0	0		www.urok95.ru.
20	Дешнийн цхъаьнакхетарехь карарчу уьйран кепаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
21	Талламан болх.	1	1	0		www.desharkho.ru
22	Дешнийн цхъаьнакхетарехь карарчу уьйран кепаш тГечIагIйар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
23	Предложени а, цуьнан коьрта билгалонаш а.	1	0	0		www.urok95.ru.
24	Предложенийн тайпанаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
25	ШинахIоттаман предложени.	1	0	0		www.desharkho.ru
26	Предложенин коьрта меженаш (грамматически лард).	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
27	Подлежащин хилар.	1	0	0		www.urok95.ru.
28	Подлежащин хилар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
29	Хандешан цхъалхе сказуеми.	1	0	0		www.desharkho.ru
30	Сочинени	1	0	1		ps95.ru/dikdosham/
31	Ццеран хIоттаман сказуеми.	1	0	0		www.urok95.ru.

32	Цѣран хІоттаман сказуеми.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
33	Подлежащияни, цѣран хІоттаман сказуеминий йуккъехъ тире.	1	0	0		www.desharkho.ru
34	Хандешан хІоттаман сказуеми.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
35	Хандешан хІоттаман сказуеми.	1	0	0		www.urok95.ru.
36	Предложенин коьрта меженаш тІечІагІйар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
37	Талламан болх.	1	1	0		www.desharkho.ru
38	Предложенин коьртаза меженаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
39	Нийса кхачам.	1	0	0		www.urok95.ru.
40	Лач кхачам.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
41	Берта къастам.	1	0	0		www.desharkho.ru
42	Бертаза къастам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
43	Талламан болх.	1	1	0		www.urok95.ru.
44	Йуххедиллар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
45	Йуххедиллар.	1	0	0		www.desharkho.ru
46	Латтам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
47	Даран суьртан латтам.	1	0	0		www.urok95.ru.
48	Бараман латтам.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
49	Меттиган латтам.	1	0	0		www.desharkho.ru
50	Хенан латтам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
51	Бахъанин латтам.	1	0	0		www.urok95.ru.
52	Іалашонан латтам.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/

53	Бехкаман а, дуьхьалара а латтамаш.	1	0	0		www.desharkho.ru
54	Латтаман тайпанаш тГечIагIдар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
55	Изложени	1	0	1		www.urok95.ru.
56	Предложенин коьртаза меженаш тГечIагIйар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
57	ЦхьанахIоттаман предложенеш.	1	0	0		www.desharkho.ru
58	ЦхьанахIоттаман предложенийн тайпанаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
59	Билгала-йуьхьан предложенеш.	1	0	0		www.urok95.ru.
60	Билгалза-йуьхьан предложенеш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
61	Билгала-йуьхьан, билгалза-йуьхьан предложенеш тГечIагIйар.	1	0	0		www.desharkho.ru
62	Йукъара-йуьхьан предложенеш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
63	Йукъара-йуьхьан предложенеш тГечIагIйар.	1	0	0		www.urok95.ru.
64	Йуьхьза предложенеш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
65	Церан предложенеш.	1	0	0		www.desharkho.ru
66	Йуьхьза, церан предложенеш тГечIагIйар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
67	Талламан болх.	1	1	0		www.urok95.ru.
68	Йуьхьззина а, йуьззина йоцу а предложенеш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
69	Чолхейаблла цхьалхе предложени.	1	0	0		www.desharkho.ru
70	Предложенин цхьанатайпанчу меженех лаьцна йукъара кхетам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
71	Предложенин цхьанатайпанчу	1	0	0		www.urok95.ru.

	меженашкахъ хуттургаш.					
72	Цхъанатайпана а, цхъанатайпана боцу а къастамаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
73	Цхъанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш.	1	0	0		www.desharkho.ru
74	Талламан болх.	1	1	0		ps95.ru/dikdosham/
75	Цхъанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш. ТӀечӀагӀдар.	1	0	0		www.urok95.ru .
76	Предложенин шакъабстинчу меженех йукъара кхетам.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
77	Шакъабстина къастамаш.	1	0	0		www.desharkho.ru
78	Шакъабстина латтамаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
79	Шакъабстина йуххедиллар.	1	0	0		www.urok95.ru .
80	Шакъабстина йуххедиллар. ТӀечӀагӀдар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
81	Хенан а, меттиган а латтамийн дурсаш.	1	0	0		www.desharkho.ru
82	Хенан а, меттиган а латтамийн дурсаш. ТӀечӀагӀдар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
83	ТӀедерзар.	1	0	0		www.urok95.ru .
84	Йукъадало дешнаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
85	Йукъадалочу дешнийн тайпанаш.	1	0	0		www.desharkho.ru
86	ЙукъахӀитто конструкцеш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
87	ЙукъахӀитто конструкцеш. ТӀечӀагӀдар.	1	0	0		www.urok95.ru .
88	Сочинени	1	0	1		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
89	Предложенин меженех тера догӀуш долу йукъадало дешнаш, дешнийн цхъабнакхетарш.	1	0	0		www.desharkho.ru
90	ХӀаъ, хӀан-хӀа дешнаш-предложенеш. Айдардешнаш-предложенеш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/

91	Ма-дарра а, лач а къамелах йукъара кхетам.	1	0	0		www.urok95.ru .
92	Ма-дарра къамелехь сацаран хъаьркаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
93	Ма-дарра къамелехь сацаран хъаьркаш. ТечІагІдар.	1	0	0		www.desharkho.ru
94	Ма-дарра къамел лач къамеле дерзор.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
95	Ма-дарра къамел лач къамеле дерзор. ТечІагІдар.	1	0	0		www.urok95.ru .
96	Цитаташ а, церан нийсай-азйар а.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
97	Шеран талламан болх	1	1	0		www.desharkho.ru
98	Грамматически талларш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
99	Грамматически талларш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
	КАРЛАДАККАХАР (3 с.)					
100	Предложенин коьрта, коьртаза меженаш.	1	0	0		www.urok95.ru .
101	ЦхъанахІоттаман предложенийн тайпанаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
102	Предложенин цхъанатайпана меженаш.	1	0	0		www.desharkho.ru
ПРОГРАММИЦА САХЪТИЙН БАРАМ		102				

9 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахьтийн барам			Терахь	Электронни дешаран ресурс
		Сахьт	Талламан белхаш	Кхоллараллин белхаш		
	МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМ АШ – 3с.					
1.	Нохчийн Републикехь нохчийн матто кхочушден г'уллакх	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
2.	Нохчийн мотт вайн заманан дуьненахь	1	0	0		www. des-harkho.ru
3.	Вайн заманан нохчийн литературин меттан норманаш	1	0	0		www. urok95/ru.
	КАРЛАДАККХАР – 5 с.+1с.					
4.	Тамийнарг карладаккхар. Орфографи	1	0	0		www. urok95/ru.
5.	Дешнийн цхьаьнакхетарш, церан тайпанаш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
6.	Предложенин коьрта меженаш	1	0	0		www. urok95/ru.
7.	Предложенин коьртаза меженаш	1	0	0		www. urok95/ru.
8.	Предложенин шакъаьстина меженаш					
9.	Талламан болх	1	1	0		www. desharkho.ru
	МОТТ А, КЪАМЕЛ А – 5 с.					
10.	Барта а, йозанан а, монологически а, диалогически а къамел, полилог (карладаккхар)	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
11.	Къамелан г'уллакхан кепаш: дийцар, йоза, ладог'ар, йешар	1	0	0		www. desharkho.ru
12.	Ладог'аран кепаш: харжаман, довзийтаран, дуьхенгара	1	0	0		www. urok95/ru.
13.	Йешаран кепаш: Таморан, довзийтаран, хьажаран, лехаман	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
14.	Синонимика – стилистикин бух.	1	0	0		www. des-

	Фразеологически синонимаш					harkho.ru
	ТЕКСТ – 5 с.+1с.					
15.	Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а (жамІдар)	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
16.	Изложени	1	0	1		www.des-harkho.ru
17.	Къамелан функционални-маьІнин тайпанаш (жамІдар)	1	0	0		ps95.ru/dikdo-sham/
18.	Дийцар къамелан тайпа санна	1	0	0		ps95.ru/dikdo-sham/
19.	Текстан маьІнин анализ	1	0	0		www.des-harkho.ru
20.	Текстан хаамаш хийцар	1	0	0		www.urok95.ru .
	МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ – 4с.					
21	Вайн заманан нохчийн меттан функционални тайпанаш	1	0	0		ps95.ru/dikdo-sham/
22.	Исбаьхьаллин литературин мотт а, вайн заманан нохчийн меттан тайпанех иза къаьсташ хилар а	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
23.	Талламан болх	1	1	0		ps95.ru/dikdo-sham/
24.	Гуллакхан стиль	1	0	0		www.des-harkho.ru
25.	Нохчийн меттан коьрта гайтаран-исбаьхьаллин гІирсаш (метафора, эпитет, дустар, гипербола, олицетворени)	1	1	0		ps95.ru/dikdo-sham/
	МЕТТАН КЪЕПЕ. СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЪДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ – 59с. +8с.					
26.	Чолхечу предложенех кхетам	1	0	0		www.des-harkho.ru
27.	Чолхечу предложенех кхетам тІечІагІбар	1	0	0		www.urok95.ru .
28.	Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенех а, цуьнан хІоттамах а йукъара кхетам	1	0	0		www.des-harkho.ru
29.	Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенин дакъош вовшахтосу гІир-	1	0	0		www.urok95.ru .

	саш					
30.	Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенин дакъош вовшахтосу гIир-саш. ТIечIагIдар	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
31.	Предложенин дакъошна йукъахъ тайп-тайпана маъIнин уьйраш йолчу чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенийн интонацин башхаллаш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
32.	Къамелехъ чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенех пайдаэцар	1	0	0		www.des-harkho.ru
33.	Изложени	1	0	1		ps95.ru/dikdo-sham/
34.	Къамелехъ чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенех пайдаэцар	1	0	0		www.urok95.ru .
35.	Чолхе-цхъаьнакхетта предложени хIотторан норманаш	1	0	0		ps95.ru/dikdo-sham/
36.	Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенешкахъ сацаран хъаьркаш хIитторан норманаш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
37.	Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенешна синтаксически анализ	1	0	0		www.des-harkho.ru
38.	Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенешна пунктуационни анализ	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
39.	Талламан болх (Тест №1)	1	1	0		ps95.ru/dikdo-sham/
40.	Чолхе-карарчу предложенех кхетам	1	0	0		ps95.ru/dikdo-sham/
41.	Предложенин коьрта а, тIетуху а дакъош	1	0	0		www.des-harkho.ru
42.	Предложенин коьрта а, тIетуху а дакъош тIечIагIдар	1	0	0		ps95.ru/dikdo-sham/
43.	Хуттургаш а, хуттургийн дешнаш а	1	0	0		www.urok95.ru .
44.	Карарчу хуттургийн а, хуттургийн дешнийн а башхаллаш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
45.	Карарчу хуттургийн а, хуттургийн	1	0	0		www.des-

	дешнийн а башхаллаш. ТечІагІдар					harkho.ru
46.	Талламан болх	1	1	0		ps95.ru/dikdo sham/
47.	Чолхе-карарчу предложенийн тай-панаш	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
48.	Чолхе-карара предложенеш а, шакъабстинчу меженашца йолу цхьалхе предложенеш а грамматически тера йогуш хилар	1	0	0		www. des-harkho.ru
49.	Чолхе-карара предложенеш а, шакъабстинчу меженашца йолу цхьалхе предложенеш а грамматически тера йогуш хилар. ТечІагІдар	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
50.	Къастаман тІетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		www. urok95/ru.
51.	Къастаман тІетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
52.	Кхачаман тІетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		www. des-harkho.ru
53.	Кхачаман тІетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		www. urok95/ru.
54.	Латтамын тІетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
55.	Латтамын тІетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
56.	Сочиненина кечамбар	1	0	0		www. des-harkho.ru
57.	Сочинени	1	0	1		ps95.ru/dikdo sham/
58.	Хенан тІетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		www. des-harkho.ru
59.	Хенан тІетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		www. urok95/ru.
60.	Бахъанин тІетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
61.	Бахъанин тІетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		www. urok95/ru.
62.	Іалашонан тІетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/

63.	Бехкаман тĕтухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		www. des-harkho.ru
64.	Бехкаман тĕтухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		www. des-harkho.ru
65.	Талламан болх (Тест №2)	1	1	0		ps95.ru/dikdo sham/
66.	Даран суьртан тĕтухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
67.	Бараман тĕтухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		www. urok95/ru.
68.	Чолхе-карара предложени хĕтторан норманаш	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
69.	Масех тĕтухучуьнца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		www. des-harkho.ru
70.	Масех тĕтухучуьнца йолу чолхе-карара предложенеш. Течĕгĕдар	1	0	0		www. des-harkho.ru
71.	Чолхе-караарчу предложенешкахь сацаран хьаркаш хĕтторан норманаш	1	0	0		www. urok95/ru.
72.	Изложени	1	0	1		ps95.ru/dikdo sham/
73.	Чолхе-караарчу предложенийн синтаксически анализ	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
74.	Чолхе-караарчу предложенийн пунктуационни анализ	1	0	0		www. urok95/ru.
75.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех кхетам балар	1	0	0		www. des-harkho.ru
76.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин дакъошна йукъара маĕнин йукъаметтигаш	1	0	0		www. urok95/ru.
77.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин тайпанаш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
78.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех къамелехь пайдаэцар	1	0	0		www. des-harkho.ru
79.	Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш а, хуттургаш йолу чолхе предложенеш а грамматически тера йогĕш хилар	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
80.	Талламан болх.	1	1	0		www. urok95/ru.

81.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехь цюьмалг а, цюьмалгаца тIадам а	1	0	0		www. des-harkho.ru
82.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехь цюьмалг а, цюьмалгаца тIадам а	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
83.	Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш бахъанин, кхеторан, тIедузаран маъIнашца	1	0	0		www. urok95/ru.
84.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехь шитIадам	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
85.	Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш дуьхьалара, хенан маъIнашца	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
86.	Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш бехкаман, тIаьхьалонан маъIнашца	1	0	0		www. urok95/ru.
87.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехь тире	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
88.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехь тире	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
89.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенийн синтаксически анализ	1	0	0		www. des-harkho.ru
90.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенийн пунктуационни анализ	1	0	0		www. urok95/ru.
91.	Сочиненина кечамбар	1	0	0		www. des-harkho.ru
92.	Сочинени	1	0	1		ps95.ru/dikdo sham/
	КАРЛАДАККХАР – 6с. +1с.					
93.	Чолхе-цхьаьнакхетта предложенеш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
94.	Чолхе-карара предложенеш	1	0	0		www. des-harkho.ru
95.	Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
96.	Талламан болх	1	1	0		www. urok95/ru.
97.	Нохчийн меттан пачхьалкхан коьртачу эк замонационни белхан дIахIоттам	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

98.	Экзаменационни белхан мах хадоран кри-тереш	1	0	0		www. des-harkho.ru
99.	Дешаран шарахь бинчу белхан жамІдар	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
ПРОГРАММИЦА САХЬТИЙН БАРАМ		99	7	5		

Дешаран-методикин кхачаман ларам

Дешаран-методикин гІю-Іамат

1. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. (Чеченский язык. Рабочая тетрадь). 5 класс.
2. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. (Чеченский язык. Рабочая тетрадь). 6 класс.
3. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. (Чеченский язык. Рабочая тетрадь). 7 класс.
4. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. (Чеченский язык. Рабочая тетрадь). 8 класс.
5. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. (Чеченский язык. Рабочая тетрадь). 9 класс.
6. «Ас дІалур ю ПКЭ!» Нохчийн меттан пачхьалкхан коьртачу экзаменна кечам бар. Дешаран-методически гІю-Іамат. («Я сдам ОГЭ!» Подготовка к основному государственному экзамену по чеченскому языку. Учебно-методическое пособие). Абдуразаков Ш.И., Дашаева Л.Х., Дудаев С.А.-Х., Тугаева С.Л., Хунарикова П.А. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2021. – 192 с.
7. Тимаев А.Д., Ирезиев С-Х.С-Э., Абубакаров А.Х. Практический курс морфологии чеченского языка. – Грозный: ФГУП «Издательский комплекс «Грозненский рабочий», 2012. –176 с.
8. Эдилов. С.Э. Самукъане грамматика. 5-11 классашна дешаран пособи. (Занимательная грамматика. Учебное пособие для 5-11 классов). – Грозный: «Арфа-Пресс», 2012. – 368 с.

Методикин литература

9. Айдамирова М. А. Музейная деятельность по приобщению подрастающего поколения к культурно-историческому наследию. Учебное пособие. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2018. – 89 с.
10. Эдилов С. Э. Обучение изложению. Методическое пособие в помощь учителю. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2018. – 240 с.

11. Эдилов С. Э. Обучение сочинению. Методическое пособие в помощь учителю. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2018. – 160 с.

12. Эдилов С.Э. Учебное пособие. Практикум синтаксиса чеченского языка. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2012. – 302 с.

13. Эдилов С.Э. Учебное пособие. Практикум чеченского языка. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2020. – 320 с.

14. Эсхаджиев Я.У. Изучение орфографии и пунктуации в школе. – Грозный: Издательство «Альфа-Пресс», 2012. – 222 с.

15. Эдилов С. Э. Нохчийн мотт а, керла технологеш а (Чеченский язык и новые технологии). – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2018. – 285 с.

ЛугIаташ

16. Абдуразаков Ш.И. Iаламан совгIаташ. Русско-чеченский словарь флоры и фауны. – Грозный: ОА «ИПК «Грозненский рабочий», 2016. – 192 с.

17. Арсанукаев, А.М., Михтеева Т.И. Чеченско-русский, русско-чеченский словарь. – Грозный: ГУП «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2008. – 190 с.

18. Вагапов А. Д. Словарь синонимов чеченского языка. – Тбилиси: «Меридиан», 2011. – 734 с.

19. Ибрагимов Льюма. Нохчийн фразеологизмийн маIнадаран дошам (Толковый словарь чеченских фразеологизмов). – Грозный: ГУП «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2004. – 128 с.

20. Мациев А.Г. Нохчийн-оьрсийн словарь. (Чеченско-русский словарь). – Грозный: ФГУП «ИПК «Грозненский рабочий», 2010. – 656 с.

21. Умархаджиев С.М., Астемиров А.В., Асхабов Х.И., Бадаева А.С., Вагапов А.Д., Израилова Э.С., Султанов З. А. Русско-чеченский, чеченско-русский словарь компьютерной лексики. – Грозный, АН ЧР, 2017. – 238 с.

22. Халидов А.И. Словарь лингвистических терминов чеченского языка. – Грозный: ГУП «Книжное издательство», 2012. – 448 с.

Хаамийн дешаран ресурсаш

23. Нохчийн меттан лексикин-семантикин тезаурус (Лексико-семантический тезаурус чеченского языка)//URL: <http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/>

24. Образовательный портал «Чеченская электронная школа»
//URL:<https://desharkho.ru/>

25. Чеченско-русский, русско-чеченский онлайн-словарь. Дикдошам
//URL: <https://ps95.ru/dikdosham/ru/>